

Universul Interar

Anul XLIV Nr. 25

17 Iunie 1928

5 Lei

„LA ARME“

1913 - 1928

S T. O. IOSIF

Pătrunzi, retrospectiv, în opera lui St. O. Iosif, cum ai deschide camera unui frate mai mare. Toate lucrurile lui sunt prezente și în ele spiritul lui, numai el e dus. St. O. Iosif a avut un suflet de frate.

Plecat din Ardeal, căci vitregul cerul sub care văzuse lumina era tulburat de tipătul hrăpăreț și de umbra monstruoasă a vulturului cu două capete, vine spre șesurile valahe, largi, ale Bucureștilor.

Visător romantic, cu o simțire delicată el își găsește rezonanțe în poezia acestor doi. Citise cu înțelegere și patimă. Fusesse copilul cuminte și dornic al țăranului nostru, care deschide ochii pe carte și mai ales în ceace cartea e simțire și e furat în deosebi de cea străină, care-i apare, cum e și natural, mult mai bogată, de unde adună cu sârguință, comori ce îi rămân pentru toată viața singurele realități și pe care se străduiește să le treacă pe cât se poate și în averea mică a neamului său.

Și așa apar, înainte de versuri originale: o traducere „Apostolul și alte poezii” din Petöfi (București 1896) și o plachetă „Poezii alese” traducere din același, în formatul popular al editurii „Samitca” (Craiova, 1897). În prefața acestei cărți, pe lângă povestirea sumară a vieții lui Petöfi, el justifică apariția acestei traduceri în sensul arătat de noi.

În acest timp se integrează în mișcarea semănătoristă și este în apropiată tovarășie a lui Gârleanu, Ilarie Chendi și D. Anghel, cu acesta din urmă legându-l amintiri dela „Closerie des Lilas” și Champs Elisées ale Parisului, ce trăia sonoritățile versului rostand-ian și vagul poeziei quasi-populare a lui Verlain, din care chiar, amândoi, fac o traducere.

Sufletul lui se lasă furat de frumusețile întâlnite la alții și de aici, de colo, adună cu distincția colecționarului de gust, și pentru ai săi.

Sub influența curentului semănătorist el vibrează în versurile „Patriarhalelor” (București 1901): poezie minoră, cum nu putea eși altfel dintr-o inimă ca a lui, de-o discreție firească, romantică, pentru că se regăsește în trecut. Având elemente de plasticitate rustică, poezia „Patriarhalelor” nu e rusticul viguros și real al celui alt mare cântăreț ardelean; acela era un trimis al țăranilor, Iosif este un desrădăcinat. Versul lui e de o armonie spontană, dar construită cu artă pe portativul capricios și frânt al versului popular ::

Se tânguesc
Tălângi pe căi
Și neguri cresc
Din negre văi,
Plutînd pe munți...
La fâgădău
La Vadul-Rău
Sus la răsucii
Vin trei haiduci
Pe cai mărunți...

Grăesc încet
Un scurt popas —

Și spre brădet
Pornesc la pas
Cei trei călări...
Sus peste plaiu
Tăcutul eraiu
Al nopții reci,
Umbrind poteci,
Se'nalță'n zori...

Și neguri cresc
Ș'animă'n crângi; —
Se tânguesc
Și plâng tălângi
Pe cai pustii...

Se duc uitați
Cei trei fărtați
Săltând în șa
Plutînd așa
Ca trei stafii...

Dar când ajung i)
La cotituri
Un chiot lung
Din mii de guri
Dărâmă stânci
Haiducii mei
Doinesc toți trei
Și clocotesc
Și hohotesc
Păduri adânci.

E aceeași muzică ce se pierde în inele mici de armonie eterică. Și aici trebuie să amintim prietenia lui cu Pincio, care a precedat poezia nouă.

Dar sufletul său era prea plin de „lied”-ul romantic al lui Heine, și apare atunci traducerea „Cântece și romane” de Heinrich Heine (București 1901) în care transpiră afinitatea lui Iosif cu poetul melancolic caustic. Și e caracteristic, cum Iosif alunecă peste liederurile, în care pînă ironică a maestrului era mai acută și culege numai melancolia și muzica acestora, cum caracteristică este traducerea la prefața acestor cântece.

Era prea sentimental să fie acid și dăci, arare, nu poate să ignoreze această notă el o umanizează și o redă cu un suspin în colțul buzelor.

Cu acestea, încep să se infiripeze „cântecele” lui din volumul cu același nume ce va apărea mai târziu, în „Poezii” 1901—1902 (București 1902) care sunt distincte de poezia „Patriarhalelor” și în care poetul încearcă câteva acorduri de preludiv pe lira elegiacă de mai târziu.

Cunoscând rolul cultural al trubadurului — Iosif a fost un trubadur — se impresionează de momentele mari ale neamului său și cerul înroșit de flucările răscoalei a lui 1907 îl face să scrie, în același vers limpede și duos, drama istorică „Zorile” (2 acte, București 1907) o icoană a unui vis de răsărit de soare, în Ardealul impilat de atunci.

Are pasiunea revenirii și cizelării („Poezii”, 1895—1908 București 1908).

E locul acum, să amintim de acel capitol interesant pentru viața lui, dar mai

1) De notat că această strofă lipsește în „Convorbiri Literare”, unde se publică poezia.

interesant pentru istoria noastră literară: **Dioscurii**.

Viața noastră literară încearcă pentru prima dată așa ceva: Doi poeți, două individualități distincte deci, își contopesc arta și dau naștere unei a treia individualitate, veritabilă ca și cele două.

Nu cunoști partea de contribuție a nici uneia. O bănuiești numai. Poți să presupui că sentimentalismul lui Iosif, avea nevoie de fantezia ascuțită și precisă a lui D. Anghel, pentru a se înălța și că Anghel simțindu-se eteric se întreaga și se pondera cu sentimentalitatea duioasă, pământească, a celui dintâi. Dar nu poți cunoaște de unde începe unul și unde sfârșește celalt. E în această contopire o fină înțelegere de artist, o inteligentă auto-cunoaștere, o renunțare tragică (pe lângă tragicul omenesc în care s'a sfârșit).

De-aici ies acele fantezii dramatice, pline de duioșie pură: „Cometa” și „Legenda funigellor”, poemul ocazional „Carmen Saeculare”. Dar minunatul „Caleidoscop al lui A. Mirea”, tipăritura cochetă a „Minervei” (1908—1910), carte de umor ușor, care învalue brutalitatea jurnalului întâmplărilor cotidiene și dintre cari poetul se înalță în carul eteric al reginei Mab căutând să salveze sub haina poeziei ceace e mai reprezentativ din viața de toate zilele de atunci.

„Cântecele” (București 1912) însă, urbece mai plin de poetul St. O. Iosif. Versurile, stropi ce cad natural dintr'un pehar prea plin. Stropii aceștia transformă minunat în mărgăritare ce înghirlandează fiecă pagină din cartea această elegiacă, nu o elegie secată de durere și apăsată de tragicul fatalului ca stădăna cu același nume a lui Han. Această poezie să fie elegia vremii noastre. Elegia lui Iosif e minoră, un suspin. Și la urmă, tot pasiunea lui: prelucrări, traduceri: Carmen Sylva, Heine, Goethe, Rosseter Saadi, Lenau.

Cultural, național și cald dinamic („Din legendele neamului Hohenzollern” după Schwebel, Buc. 1911), că într'o epocă de renaștere națională, simțind vântul nou, ce începea să bată, în care poezia de visare și duioșie nu-și mai avea rostul, el moare aruncând ca un salut poeziei războinice ce avea să vie în Armee!

St. O. Iosif este scriitorul care s'a simțit obligat să știe mai mult decât limba neamului său, care s'a străduit cu reușită să-i lărgească tiparele neformate încă să le apropie de limbile mari europene și astfel dela el avem minunatele „Tălănciri” (București, 1909), în care fatmăsa baladă a lui Bürger „Lenore” nu-și pierde sonoritatea de tropot fantastic și Heine și-a găsit un istet tălmăcitor. Oare vremea noastră nu încearcă, aceeași străduință? Argezi nu este oare un mare alchimist care în alambicul său elixir al limbii românești?

Și, de aceea, numai aceste însușiri le-ar avea Iosif, trebuie înțeles și

CONST. PAȘA

ST. O. IOSIF

NOTE BIOGRAFICE

St. O. Iosif a urmat cursurile școlii primare de pe lângă liceul ortodox al cărui director era tatăl său. A intrat apoi în cursul secundar, terminând clasa IV în 1888.

Mulându-se tatăl său la Sibiu, unde fusese numit director al Seminarului St. O. Iosif face clasa V la liceul ungar de stat de acolo.

Atmosfera nu-i convenea însă. Scrisorile pe care le-a trimis, în vremea aceea unui prieten din Brașov arată nu numai impresiile sale literare de atunci, dar și părerea de rău după „Nucul” său din

ziarului „Epoca” condusă de Nicolae Filipescu. Aci face cunoștința lui Antimireanu, Virgil Cioflec și Sandu Aldea. Cu V. Cioflec pleacă mai târziu la Paris, unde scrie „Patriarhalele”.

Primele poezii se pare că St. O. Iosif le-a trimis la „familia” lui Iosif Vulcan din Oradea Mare. La București, poetul începe să publice în „Viața” lui Vlahuță și a d-rului Ureche. Îl îndrăgește Vlahuță, care l-a considerat toată viața lui ca pe un fiu. În întrunirile literare dela Vlahuță, Iosif prindea a se reculege de urmele timpuriei sale suferințe, găsiud o adâncă plăcere în ascultarea maestrilor.

Mai târziu, cunoscându-l Caragiale, i-a arătat o afecțiune nemărginită; nu odată Caragiale și-a exprimat, în public, această iubire de părinte și admirația sa pentru poet. Se poate spune că desăvârșirea talentului lui Iosif, a fost făcută printr-un contact cu vestitul maestru al stilului, care a fost Caragiale. Niciodată, la cunoscutie mese din berăria de pe str. Cămpineanu, Caragiale n'a uitat să adreseze lui Iosif cuvântul său de admirație, după ce șlicuise, cu spiritul său caustic, pe ceilalți conmeseni. Aci, s'a legat și strânsa prietenie a poetului cu artistul Petre Liciu, care venia aproape totdeauna însoțit de regretatul Petre Locusteanu.

Vechile prietenii, dela „Floare Albăstră”, cu Chendi, Constantinescu-Stans, Antimireanu, inginer Stănuțescu Coriolan, — Iosif le-a păstrat cu multă credință.

Împreună cu Chendi și cu I. Scurtu au fundat „Semănătorul” care a trecut, apoi, sub direcțiunea d-lui N. Iorga. Invățătuț și scriitorul Iorga l-a iubit și l-a stimulat — poate tocmai prin faptul că poetul, cu firea sa delicată, i-a alinat suferințele trecătoare.

Între legăturile prietenești, trebuie să mai amintim de aceea cu Zaharia Băr-

nea universitară Carol, a rămas aci până la sfârșitul vieții sale, la 5 Iunie st. v. 1913.

Determinat de Alex. Davila și Popovici Bayrenth, St. O. Iosif a tradus ciclul Wagner, depunând o sârguitoare muncă. Când a terminat traducerea, Iosif trecu în perioada tristă a boalei sale vechi, ascunsă până și medicilor. Când a fost descoperită, era prea târziu.

C. V.

adevarate

Avea o memorie neobișnuită. Minteia lui, o adevărată bibliotecă de versuri. După trei transcrieri a traducerii lui Hamlet, toată tragedia rămăsese — ca o tainică și vie versiune — în memoria lui Iosif. El de obicei tăcut și discret, avea o nestăpânită bucurie să recite cu glas tare și să-și însoțească versul favorit cu un gest larg. Tot Beaudelaire și cea mai bună parte din Verlaine, se însoțeau laolaltă cu Schiller și Shakespeare în dragostea lui pentru poezie. Îi plăcea lui Iosif să audă versul.

„Nu pot concepe cu foaia albă dinainte. Trebuie să mă plictisească versurile, care îmi sună în urechi, ca să le scriu”.

1913. O zi tristă după marea lui nenorocire familială. Un frate al poetului la pian, încearcă o melodie pentru versurile din „Țara mea”. Iosif se apropie brusc de pian:

— „Îmi recunosc versurile. Dar nu. Nouă ne trebuie un cântec nou, un strigăt nou.

A doua zi: „La arme” își avea toate strofele gata. Seara, la Castaldi. Peste câteva zile într-un cerc intim **La arme** era spusă de Iosif — emoționat — cu acompaniamentul lui Castaldi. Marseilleza românească — așa cum i s'a spus atunci era gata. Peste o săptămână la Ateneu un formidabil triumf.

La cafelea dimpotrivă agitat și nervos. Îl necăjea atmosfera de acolo? Uneori însă, în excelentă dispoziție recita un vers nou, vestea un poet de curând descoperit, discuta convins, recomanda o carte, se interesa de un nume necunoscut. Inteligența lui contemplativă nu cunoștea totuși oboseala pentru lectură.

Niciodată nu s'a împăcat chiar în rarele clipe de bună dispoziție — cu atmosfera cenacurilor și cafelei din București. Lui Aron Cotruș i-a spus într-o zi:

„Copiii, de ce să-ți frângi aripile în această Sodomă. Rămân în Ardeal. Serie și citește. Cum ași dori să fi rămas acolo, acum după cele trăite aici.

Arina, fetița poetului ucisă de o șchiță de bombă în 1916

școv. Fiind în primele clase liceale, St. O. Iosif, prefera ca orele liberelor să le petreacă cîntind cocoțat pe muchiul unei ramure groase a unui arbore din grădina „casei directoriale”; — arbore din „Patriarhale”, de mult doborât de pămînt, pentru a face loc actualei sale de gimnastică a liceului Andrei Șa-

Poetul pleacă din Sibiu. Trece munții și vine la București, unde tatăl său avea un nepot. Urmează cursurile liceului lui Basarab; aci își dă bacalaureatul. În vremea aceea, familia bătrîmului Iosif vine „în țară”, profesorul fiind numit directorul gimnaziului nou înființat din Turnu-Mare. Greutățile mari, o spuză de coș, moartea mamei poetului — toate nu ajută mijloacelor de educație ale lui St. O. Iosif, care duce la București o viață împovărată de lipsuri. Într-o vreme locuiește într-o baracă din actuala grădina Crețulescu, (pe str. Știrbey-Vodă). Constrâns, de nevoi, intră în redacția

St. O. Iosif cu Ilarie Chendi

sau, cu Sandu Aldea (pe care Iosif l-a adus la „Epoca” scăpându-l de o mecanică slujbă la căile ferate), cu Bogdan-Duică, cu Sextil Pușcariu, distinsul său prieten din Ardeal cu care a întreținut o corespondență activă, cu Octavian Goga.

După activitatea dela „Semănătorul” și-a terminat studiile universitare la facultatea de litere din București, când s'a și căsătorit. Numit custode la Fundațiu-

P O E Z I E

GEORGE GREGORIAN

E R I

Eri m'a tules un fluture pe-aripe,
— Un inger dintr'un fărnc cu zorile —
Și n'a purtat pe toate florile
Oceanului de luminoase clipe.

Eri un isvor și-un vânt de apă mic
M'au prius în tremurarea lor de-aproape,
Miop m'au luat din pleoape
Și m'au tot dus pe-argint și pe nimic.

Eri, Ziua, rătăcindu-și căprioarele
În jurul meu, m'a'ncins cu braț fragil
Și-am stat pe sânul ei ca un copil
Privindu-i soarele!

Și eri, o pasăre de inserare
S'a revărsat în broderie dintr'un tei
Și m'a culcat în glasul ei
De smirnă, de văzduh și de uitare.

AL. O. TEODOREANU

NUNTA DOMNIȚEI

Și-ai să pleci Domnișă Leană
În rădvan cu patru suri,
Ai pleca și nu te'duri
Plângi Moldovă, scrie peană

Cu împărătească slovă
Te-a cerut slăvitul crai
După jalnicul alai
Scrie peană, plângi Moldovă

A cotit pe la poiană
Rusul cu Domnița noastră
Plânge Vodă la fereastră
Plângi Moldovă, scrie peană.

Soare, cum de nu te stingi?
Viața, cum de nu ne leși?
Numai jale e în leși
Plângi Moldovă, plângi.

FRANCIS JAMMES

C A T R E N E

DORUL DE PE URMA

Să mor așa cum vântul în foi se liniștește
Când după o furtună le șterge lacrima,
Nădăjduind umil, că bun el o primește
Să las să-mi plece atuncia spre Domnul inima.

TATALUI MEU, GUADALUPEAU

Gândesc la marea, care se leagănă în unde
Și parcă văd acuma în noaptea asta grea
Adâncul nesfârșit, când gol, când plin, de unde
leși — coraliu sfânt — copilăria ta.

CONTRAST

Plutesc ușoare flori pe apă într'un vas
De parcă mâini de nimfă le-ar fi lăsat să cadă
Acolo, precum ar fi nins fulgi de zăpadă;
Și doar a fost o mână de popă scund și gras.

PROCESIUNE

Sub pașii Domnului întind drept credincioșii
Pe drumul dinspre templu o pânză albă și
Se pare că în valuri din mâna lor coboară
Pârâul de făină curgând ușor din moară

LICHID

Cad ramuri de glicină închipuind cascade
Lucește iarba cum o apă curgătoare
Și cerul mai albastru, pătat cu alb, se pare
Că e un lac purtându-și vintrelele nomade.

SFARȘIT DE SARBATOARE

Nelămurit în toamnă, aseară-am revăzut
Aceeși luncă unde am pescuit noi doi,
Tu pleci și eu rămân mai trist și neștiut
Cum sună de departe un cântec de cimpoi.

ZARI DEPAȘITE

Drumejule, te pierzi astfel încât se pare,
Că drumul te aruncă la fiecare pas
Și'n calea ta nu este sfârșit și nici popas.
Ai să'ntâlnești cândva pe drumuri Urșă-Mare?

LIMPEZIRE PASTORALĂ

Un singur nor e cerul și încruntat se'nclină,
Acoperă și'neacă din vârfuri o colină,
Dar din întunecarea aceasta mai pe urmă,
Spălată'n ploaie albă, coboară jos o turmă.

Trad. MIHAIL SEBASTIAN

A C O R D

Vintilă Russu Șirianu

E în scrisul lui Vintilă Russu-Șirianu o mobilitate și un joc de accente care corespund fără îndoială deplasărilor moleculare din cuprinsul unei formalități ce se formează. Poet cu intermitență, autor dramatic care nu recidivează, critic în orele libere și prozator din vocație, acest benjamin al generației precedente își caută mereu formula.

Schița pe care o publicăm azi e o frumoasă dovadă de luciditate și sugestie în același timp.

El a lucrat azi mai mult ca de obicei: zi încărcată plină de alergături cu zădărnul preocupării infierbântând tâmpile.

S'a întors acasă mai târziu, a mâncat mai puțin și a băut mult: e obosit.

Trecând de grabă în odaia de culcare își întinde bine oasele, răstignindu-și brațele în gol, lăsându-și capul pe spate ca un spic copt pe tulpina gâtului.

Se desbracă greoiu (nu sunt mașini de desbrăcat? Ce bine ar fi!) Vesta a alunecat sub scaun, ghetetele lăsate în voia greutateii de gestul împotmolit în leze, lovesc parchetul boncâimind uscat. Își trece în silă pijama și instalându-se pe sofa pronunță ca pentru el:

— Ce oboseală...

Ea, la oglindă, dă ultima perie pieptului de noapte și — pentru puful de pudră uitat pe măsută, pentru flaconul de parfum din dulap, pentru a potrii storiile — trece de câteva ori prin fața lui.

E plimbarea rituală.

Cămașa scurtă și subțire umbrește plăcut conturul trupului liber, mensul bagă în rotunjimii elastice, mugurii îndrăzneți ai sânilor vor să spaargă în primăvara de mătăasă, pulpele lucioase și genunchii de sîdef, iau clamuri nesăturate...

— Ce oboseală...

ace pentru simțuri din plimbarea rituală, nu s'a ridicat astă seară de pe ziarul ce-i moțâie în mână, deși ea a trecut definitiv spre pat.

Ipoerită, o jumătate de ceas s'a scurs așa prin dormitorul conjugal.

El citește, dar literile îi joacă în ochi ca privesc la câmp în vipie de August. Pe genele s'au așezat fluturii dulcii ai somnului să-i apropie pleoapele. Amotțala se cuibărește adânc până în măduva oaselor. Incheeturile nu se mai mulțumesc cu strămtul confort al sofalei.

Prudent (să n'o întâlnească pe a ei) el aruncă pieziș, o privire plină de jind spre patul poftitor și larg.

Cum l-ar vrea! Dar singur.

Ea s'a așezat însă de mult în puful mângâios. Răsfoiește o carte.

Parcă ar interesa-o.

Parcă.

Dar în vinele subțiri, sub pielea fină, furnicii gădilitoare își dau întâlnire cu ora consacrată care a sunat în sânge.

El privește pe furis: abia mai puffăie din țigare și cască, cască.

Atunci ochiul femeesc confirmă ceea-

ce instinctul ghicise dela începutul serii..

Se ridică plină de firesc, îmbracă un halat și spune frățește:

— Sunt puțin răcită. Mi-am pregătit o baie fierbinte. Am s'o iau mai lungă. Nu mai fuma. Ar trebui să te culci. N'ai grije nu fac șgomot când mă întorc.

El a tăcut, dar pleoapele lui au clipit recunoscător.

În odaia de culcare o respirație crește ritmic.

Dincolo, în apa moleșitoare, un trup alb se destinde cuminte, fiindcă ochii pe jumătate închiși privesc spre diâmineața cu treziri robuste când mușchii bărbătești tresar și măca puternică prinde sânul svăenitor.

În înțeleptul echilibru animal nici o poartă nu s'a deschis pentru desamăgiri..

Din „odaia mare”, orincul bate ora curențită familial.

Vibrația se răspândește în toată casa, ca un acord,

— Ce oboseală...

MORȚI INTRU DOMNUL

F. ADERCA

În tren — noaptea.

D. Aurel venea dinspre munși.

Câmpia Dunării care începuse cu mult înaintea Bucureștilor, se restrânsese în ochi — și sufletele deveniră și ele prelungi, monotone, cenuși. Tovarășii de compartiment, plictisiți, nici osteniți nici odhoniți dar enervați, priveau la ceasornic din două în două minute. Câte unul aprindea o țigare; flacăra chibritului era un eveniment, iar toată aventura țigării fumate, pasionată ca o crimă fără scop.

Mai era o oră și jumătate până în București. După țigările fumate, mai trecuseră trei minute. Cineva răsese și făcu socoteala că până în București ar trebui să fumeze încă vre-o 25 de țigări... Dar țigara a doua nu mai avu hazul celei dintâi, iar țigara a treia măhnă adăncă tot compartimentul.

D. Aurel avea câteva cărți, proaspăt apărute. Nu cuprindeau mare lucru și nici un efort intelectual prea mare nu cereau cititorului. Dar această dublare a vieții, posibilitatea de multiplicare a evenimentelor în acel negru cosciug care fugea pe sine, anost, spre București — hotărât, cu acele cărți d. Aurel era un nabab al miracolului! Trenul ar fi putut, după el, să nu mai ajungă niciodată, în București și n fumase, de o oră, nici o țigare.

În dreapta lui, un fost camarad de gimnaziu, ține în brațe, cu mândrie, o cutie mare de rahat. E negustor de stofe și având treburi prin Orșova, sta abătut și pe la Ada-Kalé. Și-a mărturisit intențiile, în gura mare: Va mânca rahatul cu soția și fetița și va păstra cutia suvenir, în salon. Îi plac lucrurile autentice, veritabile. Dar o bănuială, de data asta îl încercă: dacă nu cunva în cărțile pe care le citește d. Aurel n'o fi într'adevăr un rahat de o altă esență, de o altă autenticitate... Crezu că trebuie să se explice.

— Nu mai citește, dragă. Ce vrei să faci? Între fabricanții și clienții mei nu merge Goethe, Heine, Verlaine...

— Știu, răspunse d. Aurel împăciuitor. Nu merge decât Shakespeare.

— Tocmai! și răsese. Așa că nu mai citește. La școală, da, citeam... Ții minte? Aveam cărți extraordinare, dar n'aveam dulap. Le-am dat sorii-mi. S'a măritat cu Bărzăne, avocatul. El avea dulap, dar n'avea cărți.

— Ei citește?

— Nu. Dar au un copil...

— Are să citească el.

În față, pe canapea un inginer. Se recunosc, vag. În sfârșit își reamintesc:

— A! Dumneata ești?... zice d. Aurel.

— Eu? răspunde cu voce groasă d. inginer.

— Ce bine îmi pare!... Nu te-am uitat. Dumneata întemeiești când eram la liceu, societatea culturală „Tinerimea” și „Tinerimea abstinentă”...

— Da. Mă pasionau toate chestiile, și mai cu seamă cele ale tinerimii. Am fost și în Belgia. Acum sunt la o societate particulară. Ignit... Așa că (râde) m'am abrutizat. Îmi dai voce... Ce cărți sunt acestea? A! Versuri... *Paul Valéry*... Nu, dragă, în privința asta sunt fixat. Eu nu citeșc decât pe Victor Hugo. În ala găsești, domnule, tot ce vrei! Și ai de citit toată viața!...

D. Aurel tăcea. E adevărat, atitudinea lui părea jiguitoare. Dar nu putea vorbi.

Simțea că e într'un compartiment de oameni muți, expulzați dintr'o țară care nevoind să-i primească s'a ascuns undeva în noapte. D. Aurel căuta totuși o justificare acelor „frați” într'o noapte, cum le spunea, poate și din spaima care l-a urmărit și torturat cu neantul ei o viață întreagă: spaima de singurătate. Nu, își zicea, d. Aurel; nu e nevoie neapărată de o carte cu poeme, ca toate fețele lumii să se rostogolească pe dinaintea ochilor fermecați. Omul care n'a pus niciodată mâna pe carte, e întreg și desăvârșit — ca un năd. Mizer și mutilat e numai omul care a citit o singură carte, și numai odată în viața lui: e naue și trivial, ca un om care ar eși în uliță gol, în cap cu o pălărie de paie.

Sunt hermafrodiții sufletului.

Sunt oamenii care trăiesc pe jumătate

într'un hemisfer, pe jumătate în cellal hemisfer al vieții.

Din clipa în care s'au depărtat de tărâmul înflorit cu esența literii tipărite — ei au rămas odtoși în proprii lor ochi. Ca prin farmec, puterile cele mai prețioase ale sufletului lor, s'au sleit; tentacolele vieții interioare s'au atrofiat. Se dedau la vicii intelectuale mărunte: colecționează timbre sau creșe canari, se apucă sau se lasă de tutun, urmesc toate anecdotele cu privire la vre-un mare răposat. În familia lor devin tirani. Nu îngăduie nevastei decât lecturi clasice iar copiii numai cărțile de școală, li privești, în tren. Parec sunt într'o vitrină de panopticon. După ce au moștenit un suflet, ei nu trăiesc o viață sufletească. Fumează din plictiseală. Uneori râd. Dar nu trebuie să tei seama la ei.

Sunt morți, își zise'n gând d. Aurel.

SFANTUL ACORD

Departa de mine gândul de a vorbi despre vreun acord politic, diplomatic sau — poate — religios.

Fără să neg însemnătatea unor astfel de acorduri, îmi voi îngădui, cu învoiala cetitorilor, să mă opresc la ceva imediat, să tratez — ca, dealtfel și altădată, o dureroasă chestiune gramaticală. Mă gândesc la elementarul acord dintre subiect și predicat în favoarea cărnii, dacă gramaticile oferă, teoretic, un colțisor, masa cea mare a vorbitorilor nu îndrăznește să pornească o cruciadă. Și din acest punct de vedere indolența e acelaș.

Ceva mai mult: pe considerațiunea faptului că glasul mulțimii este glasul lui Dumnezeu chiar în chestiuni de limbă — ni se cere nouă, celor pușini, să consimțim, și cu felul nostru de a vorbi, dar și cu calitățile noastre sociale, un mod de exprimare care, departe de a fi neaoș — poporană, își are obârșia și ecoul în mahalalele mărginașe ale orașelor mari sau în comunele suburbane.

De aci rezultă că — de fapt — ne găsim în fața a trei limbi: una cultă — aceea a cărților: alta neaoș-poporană — aceea a satelor și a poeziei rustice: a treia — a mahalalei.

Și încă: asistăm, zi de zi, la lupta între ele, la această continuă interpenetrațiune.

Natural că schimburile dintre limba poporului și aceea a scriitorilor, nu pot da decât rezultatul îmbucurător al unificării lingvistice și, odată cu el, pe acela al consolidării limbii literare. Natural că aceste schimburi ne-ar putea duce, într'un viitor îndepărtat, la o contopire a celor două idiome. Din nenorocire între ele stă idioma suburban care pozând când în idiom poporan, când în cult, împrumută, denaturându-le, forme și din unul și din celălalt.

Voiu greși oare dacă voiu considera călcarea sfântului acord ca o influență a mahalalei?

Regretabil e că răul se întinde: mahalaua, pricepută în organizarea chelurilor monstre și a bățăilor la toată câștigă din zi în zi încredere, impunându-și construcțiunile nesănătoase și ne-logice chiar în straturile cele mai de sus.

Dovezi? Dintr'o singură coloană a unui cunoscut ziar literar:

„E păcat însă că asemenea derogări... se face...”;

.....nu ne atinge asemenea scrinteli evidente...”;

sau dintr'un cunoscut cotidian, scris după cât se pare, în cea mai mare parte de literați:

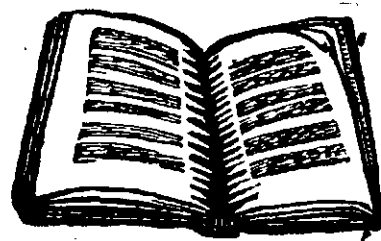
„Sumele încasate din această estrocherie întrece zece milioane. Numărul celor înșelați sânt câteva mii”.

Și să nu se uite că acestea constituiesc un subtilu scris, după cât se știe, cu litere compacte și majuscule. Ce păcat al literații de pe pagina I-a nu-și aruncă — măcar din când în când — ochii și pe celelalte pagini în care apucăturile lingvistice de mahalala se lăfăcesc în voce.

Natural că acestea — și mai ales acestea din urmă — constituiesc hrana de toate zilele a cetitorilor, modelul lor de expresivitate. Iată cauza pentru care ar crezut necesar să le creștez la răboj vremii.

Încheind mă pot gândi oare la o repectare a sfântului acord?

PAUL I. PAPADOPOI

viata minunata a lui anton pann-roman de sergiu dan si romulus diazu

14)

— Rău semă, pentru tine, că mintea (și se încurcă cu năluciri. Umbrele nu se arată decât surorilor ce sunt slabe în credința lor și acelora ce au ochi să vadă blestemățile. Pot să umble cât vor stafiile, privirea sorei credincioase nu le vede și nici pașii blestemați n'ajung în auzul deschis numai la glasul curat al îngerilor din vis.

Postul să-ți chinue inima și mătăniile, (o sută) să-ți istovească trupul pentru ca să doarmă departe de drumul stafiilor. Du-te, soră săracă!

Sora săracă ieși să-și chinue inima și să-și istovească trupul în o sută de mătăni, Platonida închise bine ușa chiliei și zâmbi pentru gândul ei :

— Ar trebui să fie mai băgător de seamă, dragul mamei, că mi sperie oțele. Mai bine rămâne la mine până'n zori, decât să iasă la miezul nopții, băjbâind prin noapte ca Ucigă'l toaca...

Gândul n'apucă să se desfășure întreg — și altă soră s'arată tot așa de înspăimântată. Pe urină alta. Intr'un ceas se spovediră toate, primindu-și canoanele, lăcrămând. Erau pedepse ușurătoare de diavol : post, mătăni, veghe îndelungată până ploapele cad ostenite ca păsările împușcate. Numai o soră și încă cea mai mică, Ana, avu parte de-un canon mai greu : să nu mai părăsească chilia vreme de opt zile, în care să nu înceteze rugăciunile decât după ce vorbele sfinte vor cădea în șoaptă și din șoaptă în tremur al buzelor fără sunet. Cana cu apă răcoritoare să fie întotdeauna plină alături, fără să-și atingă gura de ea și s'o privească mereu.

Canoanele acestea pot să pară crude și peste orice noimă celor ce nu se învrednicesc să-și răscumpere greșelile prin suferință, celor ce nu cunosc rânduiala mănăstirilor unde pedeapsa cât de aspră, se îndulcește către sfârșit, dela Dumnezeu venind iertare.

Ana purta diavolul în ea, fără să știe, și păcatul ei întrecea marginile.

Dacă maicile și surorile celelalte au mărturisit trecerea mută a umbrei, Ana fusă plânse ingenunchiată că a auzit și cuvinte din gura stafiei, către dânsa :

— Ssst ! Puică ! —

Blestemată vorbă !

Făpturile cernite se chinuiau pentru iertare. Mănăstirea toată închidea un suspin neîntrerupt, rugă și suferință ce apăla sufletele ca apele munților.

Numai maica-stareță nu văzuse arătarea. Nici dascălul domnesc, Anton Panu. El își mărturisii chiar mirarea când auzi toate aceste întâmplări.

Zilele de canon trecură, Maica-stareță vorbea acum mângâetor, oțelilor :

— Ați văzut, maici și surori, cum stafia ce era numai în mintea voastră tulburată de diavol, a pierit, cu voia Domnului ? Ana e una din minunile Lui și e anume săvârșită pentru ca să vedem puterile mari ale Cerului.

Minunea se săvârșise într'adevăr. Puterile Cerului sunt fără asemănare.

Pierise stafia cu adevărat ? Sunt în doeli.

Ori cum însă, trecerea ei chiar dac'ar fi fost iarăși văzută, n'ar mai fi înspăimântat pe nimeni. Stafiiile sperie câtă vreme nu vorbesc, sau vorbesc un singur cuvânt, și pier. Dar atunci când stafia amintește o persoană cunoscută, numai poate fi prilej de frică. Maica Platonida, de pildă, nu văzuse arătarea. N'o văzuse, tocmai pentru că știa că pe acolo o să treacă, la ceasul cutare, către local cutare.

De ce să ieși înaintea unei stafii, când știi dinainte că trece ?

Nenoroci, cea celorlalte maici și surori, asta fusese : nici una nu era înștiințată de trecerea umbrei.

Dac'ar fi fost nici una nu se încumeta să-i iasă înainte — și liniștea mănăstirii n'ar fi suferit nici o sguduire.

Minunea însă rămâne minune și puterile cerului aceleași în vecii vecilor.

Zilele ce au urmat veniră mai veste-de. În viața maicilor și a fantomei, se strecurase un element nou, care sărăcește totdeauna plăcerile : Obșnuința.

Tot ce rămăsese mai frumos, se găsea foarte sus, în aer, în odihna după meselor mănăstirești, în ridicarea domoală dela cină, în mersul negrăbit spre grădini, al maicelor și al sorei Ana, ce luneca ușor cu privirea în iarbă, ca melcii.

Săturat de bunătațile păstrate lui în mănăstirea unilă, ca niște faguri într'o scorbură, Anton se umplea de dorul Anei, ca de o apă ușoară și sufletul îi tremura vorbindu-i.

Fata, adusă pesemne mereu înspre cele necunoscute, auzise numai odată oftatul maicei Fulcheria în brațele bărbatului ; dar maica Pulcheria, nu știa despre toate suratele ei ceace această fată de șaisprezece ani putuse să surprindă și să afle.

Mai veneau, dimineața, maicile să se plângă de trecerea umbrei, dar mai rar. Din ce în ce mai rar.

Din ce în ce mai puțin.

Pe măsură, ce sfintele mirese făceau cunoștință apropiată cu umbra, spaimea dispărea.

Se isprăviseră cele opt zile de canon ale sorei pedepsite.

Dacă chilia era goală ; poate se săvârșise o minune, poate fugise.

Nici dascălul Anton Panu nu se amintea la 7 dimineața, cu în toate zilele.

Nici umbra nu mai luneca noaptea, lângă ziduri.

Mănăstirea rămase mai pustie ca înaintea, și în sufletele dinăuntru un alean mai mult.

XXVII

Luniță luminătoare
Și stele strălucitoare
Luminați mai cu tărie
Semnă-mea călătorie
Dați lumină răfocată
Prin cărarea luminată
Să văd drumul de-a mână uce
La iubita mea cea dulce
Care tris-ă și deșteaptă
Cu dor mare mă așteaptă...

Implorarea către firmament avu efect. S'a luminat cărarea ce ducea la chilia sorei pedepsite—și s'a deschis un drum prin noapte, spre Câmpulung și mai departe.

Anton nu s'ar fi hotărât cu atâta grabă pentru o aventură de proporții uriașe, începută cu o răpire urmată de fugă, dacă demersurile lui de-a obține binecuvântarea oficială n'ar fi fost respinse. Abia atunci când se conviuse că toate stăruințele nu vor folosi la nimic, împotrivirea stareței rămânând aceeași, Anton gândi să-și cucerească iubita, fără să mai ceară învoirea cuiva.

„Aolică, d'aolică

„Mult nu-e ibovnica mica.

„Aș lăsa-o de-ar mai crește

„Dar dorul mă prîdidește“.

Ceace-i cu totul de mirare în viața lui Anton Panu este fermitatea cu care el știe să vrea, energia care-i învârstă blândețea și îndemânarea lui în toate cele neîncercate. În mănăstire sufletul lui atât de adânc creștin, nu a avut nici o clipă remușcări pentru felul în care el aducea „iubirea în casa Domnului“...

Dimpotrivă vorba și faptele lui semănau speranțe în inimile surorilor retrase din lume într'un paradis unde fericirea făcea de veghe, cu rîndul, câte o noapte la ușa fiecăreia. Și, omeneste judecând, sunt îndreptățiri să credem că fiecare smerită călugăriță aștepta din zi în zi să fie furată și dusă din nou în ispită. O învoială mută se legase între ele, iubind bărbatul ce le învăța să cânte frumos, dar și o teamă a uneia față de alta, ca nu cumva Anton să se incline, și să uite șirul chililor dealungul nopților săptămânei. O bubă sau o simplă roșată ieșită pe obrazul unuia, era primită cu bucurie ascunsă de celelalte.

Hotărîrea lui Anton de a răpi mai iute pe Ana, apare astfel foarte bine chibzuită. Discordia băntuia surd printre femeile acelea, rămase femei.

(Continuă în numărul viitor)

critica literara

„GENERATIA DE AZI“

S'a incins o luptă de avantposturi în câmpul literaturii noastre. Ca în China, o scrie întregă de generali și-au tocmă armate și au deschis focul. La început fără nici-o intenție lămurită, fără direcție. Să se vadă numai ce va eși. Nu se bănuiesc nici măcar viitoarele alianțe posibile. Generația nouă era la început formula pe baza căreia discutau d-nii E. Lovinescu și Mihail Dragomirescu. Nu de mult, d. I. Petrovici în „Revue des sciences politiques” se întreba „Ce gândește tinerimea?” și răspundea d. Nae Ionescu într'un articol de precizări. Pe urmă câți-va reprezentanți ai generației însăși au pus întrebarea, d-nii: Mircea Eliade, Șerban Cioculescu, Romulus Djanu, etc. Iată că acum intervine d. Rădulescu Motru care promite să elucidaze problema într'o serie de articole publicate într'un ziar de seară.

Mărturisim că nu prea înțelegem rostul acestei discuții nelegate încă — din timiditate și calcul în acelaș timp — dar care are un număr considerabil de înscrisi la cuvânt. E adevărat că întocmai ca la Cameră, nu toți vor urca la tribună. Dar problema are datele atât de precise, că discuția nu mai e posibilă, sau dimotrivă e interminabilă, când se schimbă punctul de vedere.

Dacă e vorba de generația întregă de azi, care orice s'ar spune nu e chiar generația războiului, ea urmează legile sociale ca toate generațiile de până acum, și discuția pe acest teren e aproape fără soluție. Merzem pe toate pantele și atingem totuși de unde am plecat.

Dar s'a precizat: N'ar fi mai bine ca în loc să considerăm o sferă atât de neșigură, să căutăm un factor reprezentativ al noțiunii de generație. Și atunci problema s'a circumscrie la scriitorii tineri.

În cazul acesta punctul de vedere se schimbă. Ce importanță are tendința generală . . . ce interesează nuanța ei gregară, în artă? Căci scriitorul care va rămâne e tocmai opusul generației lui.

Un scriitor adevărat prețuiește prin ceace îl diferențiază de spiritul generației lui.

Și pe urmă de ce graba aceasta de a caracteriza o virtualitate? Generația despre care e vorba n'a produs absolut nimic. Faptul că își tot face bilanțul, amintește de acei colportori care toată ziua își numără capitalul schimbându-l în hârtii noui-moute cu satisfacție, spre deosebire de negustorii mari, care se mulțumesc să încheie socotelile abia după încheierea afacerilor la sfârșitul anului.

A judeca această generație în tendințele ei e o greșeală. Mai totdeauna în epoca realizării aceste tendințe sunt asvârlite ca pielle de șarpe năpărlit.

Mai interesant ar fi de constatat topografia generației precedente și de tras concluzii și asupra celei de azi.

Această generație precedentă, care de fapt e acum la zenit e și adevărata generație a războiului, adică, aceea care

La suportat primindu-i toate loviturile cu luciditate. E generația celor care azi au între 30 și 35 de ani, cuprinzând scriitorii care s'au afirmat dela război începe. Cu toate generațiile e alcătuită din câteva personalități independente și dintre cei cu spirit gregar constituți într'un bloc organizat.

Acest bloc sub influența a vre'o doi poeți care au cunoscut lirica germană modernă, a alunecat într'un misticism caracteristic popoarelor învinse. H. Massis care a caracterizat cu perspicacitate lupta dintre Occident și Orient, dar a tras concluzii cu totul greșite, menționează pasiunea cu care Germania învinsă a căutat refugiu și consolare în doctrinele asiatice. A fost o inflație mistică paralelă cu inflația monetară și din aceleași cauze, menite să dispară odată amândouă.

Dezastrul economic pe care l-am suferit ne-a așezat și pe noi prin statele susceptibile de litanii mistice. Acei dintre scriitorii generației războiului, care au luptat efectiv pe front, sunt toți de parte de confuziile mistice și inclină spre o activitate cu caracter social, căci unul dintre aspectele cele mai deprimante ale războiului a fost iregularitatea, închitarea lui înăuntrul aceleași partide. În acest sens se poate vorbi temeinic de o inflație a războiului.

Ceilalți scriitori au urmat moda literară care era misticismul de import. Unii dintre ei au încercat o adaptare românească a acestei epidemii intelectuale, (venirea lui Rabindranath Tagore, și în privința asta de o comică amintire) care a contaminat toate organisme debile, dar fără alt succes decât acela de a da o culoare unui grup care n'avea nici una.

E de remarcat că tocmai scriitorii tineri pe care îi cita d. Nae Ionescu erau reprezentanții cei mai ambalajați ai acestui misticism. Prin urmare e întrebare dacă poate fi vorba de o nouă generație în acest caz, căci ceace caracterizează o generație nouă, nu e numărul anilor cât o nouă concepție a vieții și nouile mijloace de realizare ce aduce.

În acest sens deci scriitorii citați ca reprezentativi ai generației de azi (sau mai exact ai celei de mâine) sunt mai curând epigonii generației trecute, care se prelungeste, ca și semănătorismul, prin elementele cele mai slabe ale acelor care vin.

Câtă vreme tinerimea se confundă cu masa mediocră a generației precedente și nu aduce o structură culturală nouă, ea nu constituie propriu zis o nouă generație.

Suntem de acord că tânărul care năzuiește spre creații artistice are nevoie de o ucenicie, și de studiu stăruitor pentru dobândirea mijloacelor de expresie și pentru siguranța orientării, dar asta nu înseamnă că el trebuie să-și falsifice personalitatea prin adaptarea unor dogme — idealuri premature și suprapuse.

Toți compozitorii încep prin a învăța notele și contrapunctul, dar nu toți conștient la fel și nu toți adoptă același ideal sonor.

Spațiul nu ne permite, pentru numărul de azi o mai amplă cercetare a problemei, și în amănunte, dar vom reveni asupra ei.

CAMIL PETRESCU

LĂMURIRI NECESARE

O revistă săptămânală, care în lipsa unui critic e lăsată pe mâna corectorului, se dedă cu o pasiune de cumătrărie mahalala acră, proastă și rea de gură — la o serie de considerații asupra organizației noastre redacționale, lipsite de orice sens.

Între alte năsbătii de pildă scrie cu îndărărire:

„În plus „Universul” politic își strecura în suplimentul literar antipatiile și preferințele.

A impus, astfel pe d. Romulus Voinescu... ca beletrist”.

Cititorii noștri pot judeca singuri grațuitatea unei astfel de afirmații. Se pare că — obsedat de poliție și siguranță — d. Sevastos vede pretutindeni numai pe d. Romulus Voinescu. Fenomenul nu e fără explicație și e bine cunoscut de psihopatologi.

E ciudat însă că alțișul literar al năsoacelu de scriitori de mâna a doua — liber cugetători și disolvanți ai statului în formă, dar beneficiari ai tuturor privilegiilor și posibilităților oficiale în fond — ne acuză pe noi că suntem o publicație modernistă. Incoherența acestei afirmații la redactorii cari publică pe d. Ion Călugăru (cel dela Unu și atâția alții) nu surprinde căci știm lipsa de răspundere cu care e redactat „Adevărul literar”.

Numerele noastre, dela Decembrie încoace, sunt martore ale acțiunii culturale pe care ne-am impus-o, iar imediat răsune pe care „Universul literar” a avut în publicul românesc de pretutindeni e cea mai bună dovadă că suntem pe calea cea bună. De altfel tocmai un trebuie căntată și explicația a ceea ce care e dela Adevărul literar urmări revista noastră.

Succesul „Universului Literar”, început ca o publicație de orientare culturală, stânjenește desfacerea mărții terare, vândute cu toptanul de către Sevastos.

Noi vom continua firește acțiunea de lămurire a publicului românesc fără să nem cătuși de puțin socoteală de nezarurile de negustori nefericiți ale corectorilor dela Adevărul literar.

U. L.

in strainatate

FRANCIS JAMMES

Debutând în ceasul de glorie al simbolismului francez (1885) Francis James judecat la început între marginile trecătoarei arte poetice a curentului, și-a purtat destinul literar dincolo de el, păstrător al unei egale conștiințe de artă și al unei conștiențe de temperament. Intreaga lui carieră nu înseamnă decât câteva trepte de simplificare a unei poezii, rămasă, dela întâile sale începuturi și până la ultimele sale realizări, aceeași. Prieten bun cu Albert Samain, contemporan cu Rimbaud, puțin mai tânăr decât Verlaine, el singur a rămas departe de frământarea boemică acestora, necăștigat de vestigiile romantice ale dezordinei și nebuniei, continuând o tradiție de atitudine distantă și izolată, nu mai puțin prin aceasta afectuoasă.

Catolic, prin sensibilitate placidă și domestică n'a călcat în numele credinței lui dincolo de țihna locurilor dela Orthez și mai târziu dela Haspaeren, unde o admiratoare generoasă și sentimentală i-a dăruit — ca unui bard medieval — un castel. Din cecece era o simplă contemplativitate de bun creștin n'a creat o **mistică**. Buna lui credință a rămas continuu o pasivă atitudine lăuntrică, niciodată o convinsă dogmă și luptă în afară. În acest sens trebuie să fie deosebit de Paul Claudel și Charles Peguy, de care obișnuit este apreciat. Fiindcă cecece este activ în catolicismul acestor doi mentori sufletești ai ultimelor generații de înaintea războiului, lipsește din credința interioară a lui Francis Jammes. Linia sensibilității lui, linia vieții lui lăuntrice este neaccidentată și dreaptă, cu un curs egal, cu o potență egală, între aceleași maluri joase și blânde.

Lucru care se vede din primele lui poeme, publicate în revistele simboliste *L'Ermitage* și *„Mercur de France"*, iar mai târziu adunate în volumul bogat și darnic *„De l'Angelus de l'aube à l'angelus du soir"*. Lucru care se vede mai ales, clar și realizat pe deplin în ciclurile imediat următoare. Adică: *L'église habillé de feuilles, Elégies* și *Quatorze prières*. Cu deosebire în cele patrușprezece rugăcimi larta își etica lui Francis Jammes — cuvinte care de astădată și poate numai pentru el sunt sinonime. — se realizează într-o formă, care de atunci face școală și care, cu certe reminiscențe, se vedește mai târziu în lirica unui alt mare european, Rainer Maria Rilke.

Au aceste poeme o simplitate de expresie și cadru, care în nici un caz nu trebuie confundată cu facilitatea unei fraze. Simplitatea lui Jammes este nu o puritate de material de expresie, ci una de inspirație și substanță poetică. Lirica lui valorifică faptul divers și cotidian, descoperă nealteratul farmec al întâmplării mici, Caută emoția liniștii de fiecare zi, nu amănuntul oarecare și plat al banalului. Contemplativ Jammes iubeste odihna peisagiului calm și al împăcărilor lăuntrice, nu însă și facilitatea clișeului. Dar chiar cu aceste foarte drepte deosebiri, e neîndoios

că poezia jammistă nu trece dincoace de marginile stricte ale inspirației mari și ale realizărilor definitive. Este în scrisul lui o artă poetică minoră, cu încântătoare trăsături și cu autentice sunete, dar fără coherența de artă a unei înalte și unice conștiințe de artă.

Evoluția poeziei lui dovedește acest adevăr. Aceeași dela început până acum — ca material sufleteș, s'a redus

lent la proporțiile mici și de ultimă simplitate ale catrenului. Versul închide modest o imagine, oprește farmecul unei clipe, simplifică o existență în câteva momente de vis casnic, melancolic și uitat. Este în catrenul lui grația ramurii de măr alb, dintr'un Rai, Rai japonez. Lucrul se vede chiar numai din cele câteva catrene pe care le publicăm în acest număr.

DESTINUL LUI BERGSON

Aceeași favoare mondenă, care se adăugase odinioară „vârtejurilor" și „spiritelor amicale" ale lui Descartes, a fost sorțită în primii cincisprezece ani ai acestui secol „elanului vital" al d-lui Bergson și „evoluției sale creatoare".

În al XV-lea secol „vârtejurile" carteziene atrăgeau admirația conștiențelor drăguțe, care — puțin informate despre considerațiile de analiză și mecanică, din care le deducea filozoful — gustau minunata atracție a unei idei, în acelaș timp savantă și elementară. Acelaș entuziasm s'a arătat de curând „elanului vital". Și desigur „elanul vital" se prezintă d-lui Bergson ca o noțiune pur metafizică, foarte dificilă de înțeles, deși nu este sigur că frumoasele cuconițe, pe care numai numele său le impresionează, ar fi cât de puțin metafiziciene. Dar „elanul", dragă „elanul"? Ce lucru mai convingător? Și cum să-i rezisti, când acest magician al cuvântului și al studiului te atrage?

Nu erau numai cuconițele însă. Literatori, artiști, moralisți, chiar teologi, politicieni și strategii, admirau cu aceeași aprindere „elanul vital" și căutau să urmărească în lucrările lor și în invenții, revelatoarele sugestii, decât să se supună o zi mai mult lentelor și îngrijitelor metode învățate. Adoptau drept singur îndrumător și inspirator „Vătafa". Calculul ponderat, examenul critice ale rațiunii, învățăturilor observației și ale experienței, sfaturilor tradiției ei preferau, și la nevoie, le opuneau, triumfătoare decizii ale „Vieții", care merge înainte fără să-i pese de reguli vechi, nici, cum spun filozofii, de toate „datele", fiindcă cecece ea are propriu este creația continuă și nouă. De aici s'au născut teorii prea ușoare, care preconizau pe orice teren un solu de vertiginoasă improvizație, în paguba științei și a procedeelelor raționale; de aici opere literare, ale căror autori, sub pretext de a da gândirii prospețimea și libera mișcare a fluxului său spontan, se lipseau de orice muncă de construcție și ordonare...

Ar fi trebuit toți aceștia să-l privească pe maestrul lor. Lui îi trebuiesc mai mult de zece ani pentru a-și scrie cărțile. Pregătirea lor este gigantică: fiecare pagină, fiecare frază închide munca cea mai minuțioasă și gândirea cea

mai răbdătoare, grija poruncitoare de a o fixa într'un chip definitiv și de a o pune în locul lor cel mai exact toate detaliile...

Nu mai mult prin doctrina sa cât prin exemplul său, d. Bergson n'a propovăduit deci ușurința, nici grosolana părăsire a spiritului pentru mișcările lui prime. Există faimoasa „intuiție" bergsoniană, căreia i se desvâluie deodată și printr'un fel de subită iluminare adevărurile cele mai prețioase și cele mai adânci, din câte îi este dat omului să afle. Și e un dragut — nu-i așa? — intuiția de vreme ce fiind tot mai contrariul reflexiei, binefacerea îi este rezervată fără indoială aceluia, care își economisesc strădanția de a gândi. Din nenorocire, d. Bergson o înțelege altfel. Intuiția, căreia îi acordă un preț, este fructul și recompensa reflexiei și a studiului preliminar. Trebuie s'o fi meritat. Brusca ei favoare nu îi este dată decât unui spirit, care și-a asimilat conștientcios toate datele problemelor și a raționat metodic asupra lor. Este o plantă, ce izbucesc dintr'odată cu toate fructele și florile sale, dar dintr'un pământ îndelung și conștientcios cultivat.

Acest pretins și estin bergsonism la modă, care se rezuma în prestigioasele metafore și strălucitoarele imagini, de care de altfel se poate că d. Bergson să fi abuzat, fără să pătrundă până la esența gândirii științifice, pe care o îmbrăcau, s'a îndepărtat, spre marea glorie a bergsonismului, definitiv astăzi.

Iată de ce proștii și snobii declară cu siguranță că filozofia bergsonistă și-a trăit traiul. Noi am spune mai de grabă că deabea începe. Nu se mai fiecește astăzi despre Bergson, el nu-i mai întrecută decât pe cei, care sunt demni.

Opera sa dela care așteptăm cu profundă simpatie întregirile anunțate, își găsește înfășurăt local său în marea linie a filozofilor clasici. Orice soartă, pe care o critică apropiată, ascuțită poate chiar prin metodele lui Bergson și întemeiată pe descoperirile sale experimentale, i-ar rezerva-o teoriilor lui luate în detaliu, istoria va recunoaște că istoria gândirii umane trece prin Bergson.

PIERRE LASSERRE
(după *Nouvelles Littéraires*)

Teatru

TEATRUL NAȚIONAL

Producțiile Conservatorului: Clasele de dramă

Urmăresc de șapte ani producțiile Conservatorului. Nici odată n'am văzut însă o mai mare lipsă de interes atât din partea publicului cât și a oficialității. Sala altădată tixită de un public emoționat, era acum pe jumătate goală. Direcția Teatrului Național absentă și loja imprumutată amatorilor de ocazie. Directorii teatrelor particulare absenți și ei. D. Alex. Buzescu, despre care se spune că va alcătui trupa dela Regina Maria peste un an absent și d-sa. Dintre criticii ziarelor nu erau prezenți decât vreo doi.

În altă parte în apus, aceste producții -- în unele părți simple examene -- sunt foarte cercetate. E în primul rând o loială și frumoasă participare la emoția celor dintre care se vor alege mâine

SILUETA D-NEI BULANDRA

fruntașii teatrelor. E o adevărată sărbătoare de familie care nu trebuie părăsită. Regele Ferdinand călătorea o zi și-o noapte bolnav ca să ia parte la înaintarea elevilor din școala de cavalerie la gradul de sublocotenent. Pentru această delicată și afectuoasă dovadă, lăsa de multe ori ministerul întreg să aștepte.

Cu atât mai mult cu cât producțiile din anul acesta meritau interesul tuturor. Au fost cele mai bune dela război încoace. N'au dat nici un element excepțional. Și nici nu se poate asta. Nici unul dintre elevi nu poate avea de pe actan o personalitate. Progresul l-au dovedit profesorii. Și e de mare importanță acest fapt.

Două puncte au fost câștigate. S'a renunțat la repertoriul străin. Se înțelege imensa dificultate pe care o întâmpinau elevii în repertoriul străin, când vom spune că succesul de anul acesta a fost datorit modului în care, după observații personale, ei și-au colorat rolurile. Nici actorii care au creat aceste roluri nu le-au colorat mai inteligent și mai just de cât acești începători. E destul să spunem că doi tineri d. Florin Scărlătescu și d. Florescu, care jucau simple roluri de scrivorii, aproape fără nimic în text, au luat meritate și susținute aplauze la scenă deschisă. Este și explicabil de ce. Actorul studiază un rol

două săptămâni, pe când elevul de Conservator îl frământă tot anul.

Al doilea punct câștigat a fost ideea de ansamblu, de ritm firesc al acțiunii.

Elevii dela clasa d-lui I. Livescu au adus în scenă o naturalitate și o știință a respirației remarcabile. În „Patima Roșie” d-ra Suzana Polierat a dovedit și un puternic temperament. Păcat că e prea mică de statură. D. Horațiu Ionescu este un element bun, care va fi folosit unuia teatru național. „Dezertorul” ne-a relevat însușirile de comediană -- cam estive -- ale d-rei Siomna Nițescu. Un fizic agreabil are d-ra Cecilia Grigoriu. D-ra Nely Cutava avea de luptat cu un rol care nu se poate defini într'un singur fragment de scenă. Nu mai era un simplu rol de coloratură și totuși a trecut prin el onorabil. D. Artur Manea e un tânăr actor care dacă ar fi puțin mai înalt ar fi un mare câștig pentru teatrul românesc. Are și inteligența și temperament. În rolul lui Andrei Pietraru a exagerat nervozitatea și n'a prins toate pasagiile de emoție liniștite, resemnată. În rolul lui Rudi a fost mai la locul său.

Clasa d-lui N. Soreanu ne-a dat în anchetă două elemente bune d. Suroe Nicolae, actor inteligent, cunoscut din compania teatrului Mic și d-ra Duțescu Virginia, care pe viitor va și probabil să se îmbrace, așa ca să nu mai piardă din grația pe care o are în afară de scenă. D-ra Gușeală are și avânt și căldură dar cu mijloace mici. În „Aiglon” a fost destul de potrivită. D-ra Camelia Mihail are, evident, temperament și va fi un element foarte util unui teatru național. Tot așa d-ra Eugenia Dumitriu, care a pus accent în „Modelul”.

Clasa d-nei Marie Filotti a prezentat în „Striana” un minunat ansamblu. Piesa a fost mai bine studiată de cât

D-NA MARIA FILOTTI

la premieră. D-ra Bărbulescu Tely e o viitoare actriță de valoare, d. Popa George a fost un emoționant Tudose.

Dela clasa d-nei Lucia Bulandra reținem un foarte bun element unul dintre cei mai buni absolvenți, pe d. N. Atanasiu. Merită să fie amintiți și d-nii

Dem. Georgescu și Richard Rang, răd distribuit.

Clasa d-lui I. Manolescu ne-a dat o scenă din „Femeia îndărătmică” pentru d-na Lia Balint și d. Irod. Succes a avut în „Maestrul” d. Corneliu Danielescu, care dacă ar fi puțin mai înalt ar fi unul dintre cei mai buni tineri amatori din teatrul nostru de azi. D-ra Au-

D. I. MANOLESCU

relia Lupașcu inexpressivă în acest rol s'ar putea să poată da mai mult înrălatele. D. I. Ulmeni dela Teatrul Național a dat un sincer concurs absolvenților.

Ați observat că revine ca un motiv în rândurile noastre mențiunea că elementele cele mai indicate pentru rolul de amoret dramatic, vacant în teatrul românesc, sunt toate mici de statură. E parcă o fatalitate.

Încă odată, o serie de producții, cu care profesorii au trecut cu succes clasa.

CAMIL PETRESCU

note

NAPASTA este cea dintâi operă muzicală românească, propriu zis. Reprezentată la Opera Română în ultimele zile ale stagiunii, a obținut totuși un succes triumfal, creind genul, nou pentru cultura românească. Eprobabil că opera d-lui Sabin Drăgoi, tânărul director al Conservatorului de muzică dela Timișoara va face o strălucită carieră și în străinătate.

Nici anul acesta noi românii n'am putut lua parte la congresul anual al „Societății Universale de Teatru” al cărei animator este marele om de teatru francez, F. Génier. Câți-va actori și oameni de teatru au plecat să participe la această reuniune de teatru european, și simpli observatori.

plastica

CRONICĂ SI BUNĂ CUVIINȚĂ

Am mai scris cândva sub titlul „Artiști și cronicari” un articol privind pe larg chestiunea competenței în materie de cronică artistică în general și insistând în plastică asupra gravității răspunderilor ce-și iau față de public și artiști atâția nechemăți cari de azi pe mâine se improvizează, fără scrupule, în critici de artă, fără vreo pregătire în materie, fără cultura necesară generală și de specialitate — atrași de mirajul autorității unei semnături sub o înșiruire de fraze curgătoare pe cât de goale, inutile când nu sânt direct dăunătoare opiniei publice rălăcitate în labirintul acestor simulacre de gândire.

Nu mai vorbesc de cazurile foarte frecvente, când așa zisul „cronicar” de bună credință în intenția d'ea contribui la notorietatea unui amic care poate în mod firesc liș merita elogiul pentru reale însușiri artistice — prin nepriceperea lui d'ea releva calitățile cu adevărat remarcabile, scade în ochii oamenilor de specialitate și amatorilor avizați, opera pe care diformând-o prin exaltarea slăbiciunilor ei prezintate în mod inconștient ca excepționale virtuți, reușește să ridice cu să zic astfel, ca funia pe spânzurat.

Dacă în aceste condițiuni „cronicarul” e numai un parazit de o relativă nocivitate pe ogorul străduințelor creației artistice e înfinit mai grav cazul altei spețe de cronicar, acela anume care nemulțumit cu amestecul inconștientului lui în manifestările pur artistice și neputincios să dărâme pedestalele anumitor consacrații definitive prin sfâșierea operii unor artiști pe drept sau pe nedrept puternic acreditați în opinia publică — se năpustese în forme injurioase când nu sunt chiar calomnioase peste marginile licențelor tolerate scrisului destinat publicității, asupra **omului** și actelor din viața lui privată, răscolind cu patimă josnică în căutarea rănilor ascunse în cutele ei pentru ca lovind cu grosolană răvnă pe locurile ulcerate să stropescă cu impurități fășnite obrazul **artistului** și **opera lui**, conștient de efectul mizerabil pe care-l poate obține în opinia cititorului pregătit astfel printr'o perfidă depășare a noțiunilor la confuziunea neiertată între viața particulară și aceea a omului **public** reprezentată prin **opera artistului** sau în activitatea aceluiaș om în atribuțiuni de ordin obșteșc.

Sunt încă recente, și în chip desagreabil imprimat în mintea mea, rân-

durile sfărăitoare din năuntrul unor coloane de cronică plastică, în cari profanându-se înaltul caracter moral al acestor tribune, în furia loviturilor destinate prestigiului unor prea cunoscute artiști — furie ades întetită mai mult de preocupările unor interese personale sau de clan, decât din considerații pur artistice — respectivii cronicari (mai cu seamă când aceștia s'au întâmplat să fie ei înșiși profesioniști ai plasticeii) contestând meritul unor distincțiuni acordate (zic, indiferent dacă pe drept sau pe nedrept) au crezut să argumenteze destul de convingător invocând împotriva talentului discutat „automobilul cumpărat cu zestrea nevastăii” în care „se lăfăie” artistul vizat, ori de pildă acuzația ce se aduce unui maestru octogenar care „rămas la București în vremea ocupației germane organiza expoziții, în timp ce **alții** (aceștia sunt prietenii) se luptau pe front”. Altă dată descrierea ridiculizată a diformităților și infirmităților trupești, a slăbiciunilor bătrâneții fizice, a foneticei numelui care se pretează la ieftine calambururi, ori a intimităților familiare, au servit

de pânză pe care s'a brodat cu epitețe și adjective adese-ori triviale — într'o coloană adresată emotivității estetice — lințoliul destinat să înăbușe în noaptea uitării publice, nume ce contrariază prin notorietatea lor veleități mai proaspăt înscrise în cursa recordurilor clasificatoare pe încăpătorul registru al nemuririi.

Pe lângă că nu cunosc cazuri în cari o „campanie” — ca să ne servim de termenul acesta gazetăresc — dusă în aceste condițiuni, întru cât privește uitarea publicului, să nu fi avut efectul pe dos de cât cel așteptat, în sensul că violența atacurilor greșit îndreptate lovind în om au stârnit curiozitatea pentru artist — dar ceea ce rămâne indiscutabilă e profunda reprobare pe care intronarea acestui odios sistem trebuie să întâmpine din partea oricărui om civilizată care înțelege că mijloacele criticii, cu pretenția de-a colabora lângă artist la rafinarea progresivă a **gustului public**, nu trebuiesc căutate printre acelea cari prin natura lor sunt **desgustătoare**.

C. VLAD

P. IORGULESCU-JAR: BALCIC

AȘUȘI-AȘUȘU...

Un bătrân și celebru critic al nostru, înrudit oarecum prin anumite socoteli de editură cu Shakespeare și descinzând din Ibsen, se socotise obligat — date fiind aceste considerații de rube-denie într-o eternitate — să asiste la reprezentarea festivă, pe care teatrul Național o dădădea cu prilejul centenarului marelui dramaturg norvegian. Cum în sală era foarte cald, cum se prezenta „Rața sălbatică” (operă mistică și obscură cu expresia suszisului critic) cum înainte de ridicarea cortinei bietul om mai ascultase și o conferință și mai ales cum este foarte oboșit, se lupta zadarnic împotriva valului de căldură. Agita găfâind batista și își lărgea familiar gulerul. Deodată se întoarce înspre vecinul de bancă, tânăr adept și elev, și îi comunică mânios și viudecativ.

— Nu mă mai prinde el la al doilea centenar.

— În ce mă privește — replică tânărul — nu mai calc pe la astfel de comemorări. Exceptând-o pe a d-ții, maestre.

Acum o săptămână înainte de a se pune la punct penultimul număr al Universului literar. Un foarte tânăr confrate în literatură și student în drept își luase angajamentul de a aduce un articol. Seara târziu își aduce aminte și disperat aleargă acasă, unde face o tristă descoperire: ocupat cu dreptul administrativ amicul nostru nu băgase până atunci în seamă lipsa unor elementare instrumente de artă poetică. Nu avea cerneală. La douăsprezece noaptea îi bate în ușe proprietarului și îi cere disperat ajutor.

A doua zi binevoitorul domn, reîntrând în posesia călimării, se miră politicos față de ilustrul său locatar.

— „Dar n'ați consumat deloc cerneală!

— Ei, domle, eu scriu cu geniu nu cu cerneală.

Acelaș confrate tânăr și studios se plângea în redacție, refuzând să traducă un articol din Pierre Lasserre:

— „Eu scriu mult mai ușor decât traduc.”

— „Eu însă prefer să-l traduc pe Lasserre, decât — scriind d-ta — să-l traduc pe cetitori, adaugă cineva.

Unde autorul acestei „pointe” a început să fie spiritual, a fost în clipa când a cerut ca replica să-i fie trecută în această rubrică.

Ceeace s'a făcut.

X... BOXEURUL NECUNOSCUT

PIERRE MAC ORLAN

Suntem încă cu toții sub impresia matchului Bool-Burdon, când Edward Steerp din San Francisco lansă prin glasul presei o „provocare” oricărui va dori să se întâlnească cu el.

Bool acceptă și fu făcut knock-out în 6 rounduri. Alain Droppay din Liverpool fu deasemeni învins. Atunci un ziar din Chicago puse în joc 10.000 dolari, oferindu-i aceluia care va reuși să-l învingă pe Edward Steerp.

Nimeni nu se decise când, într-o zi, directorul ziarului primi înștiințarea că un carecare domn X... acceptă întâlnirea.

Pe scurt, în ziua matchului, 25.000 de spectatori se înghesuiau în sala de premii a casei de corecțiune din Brooklyn.

Edward își făcu intrarea între frânghii, mai în formă ca niciodată în spatele lui și al antrenorului său se prezintă X... boxeurul necunoscut.

Era un om în vârstă, cu înfățișarea făjarnică și sîrcată, părând să aibă forța unei fetițe sfioase de 10 ani.

Bine!

La primul round, Steerp îi dădu o lovitură drept în stomac și sărmanul om se prăbuși, se ridică și, apropiindu-se de Steerp cu aer desmierdător, îl bătu prietenește pe umeri.

La al doilea round, cu un crochet la maxilar, Steerp își aruncă adversarul la pământ. Fu crezut mort, dar nu era; X... se ridică, ezită un moment, surăse în

dreapta și în stânga și aruncându-se de gâtul lui Edward, îl îmbrățișă cu dragă-lăsenie pe frunte. Bine!

În roundul al treilea, Steerp, enervat îi dădu o asemenea lovitură de pumn, în cât boxeurul necunoscut căzu pe spate, până în sfârșit fu declarat knock-out.

Ne pregăteam să plecăm, oarecum decepționați în speranțele noastre, când boxeurul străluc, recăpătându-și simțurile, făcu semn că vrea să vorbească.

Domnilor, spuse el, sunteți martori că purtarea mea a fost din cele mai corecte în această aventură; pot să fac la nevoie caz de mărturiile d-voastră?

Noi răspuserăm, că da și fiecare plecă să mănânce. Opt zile după aceea, X... boxeurul necunoscut, făcu o plângere contra lui Edward Steerp, pentru loviri și răniri, afirmând că el nu răspunde provocațiilor boxeurului, pe care-l califică de nemernic și că, toamai din contra, el a făcut tot posibilul ca să-l calmeze, pe celălalt, care l-a lovit cu ultima sălbăticie.

În consecință, și luând act de mărturiile noastre, reclamă 10.000 de dolari ca daune interese.

Pe scurt, afacerea își urmă cursul; fu lung. Dar, ceeace este cert, este că Edward Steerp, pierde procesul și matchul deoarece adevărata rațiune de a fi a acestui match ridicul, era câștigarea celor 10.000 dolari, bani pe care Edward Steerp trebui să-i plătească până la ultimul ban.

AUREL BAEȘU: COMPOZIȚIE

Literara

o seama de cuvinte

Într-o zi Max Jacob, se duse la gara din Saint Benoit-sur-Loire să-și aștepte un prieten ce sosise cu trenul. Cum venise prea de vreme, porni să se plimbe puțin pe câmpul din vecinătate. Privind arborii și florile, văzu deodată ceva alăstru ce venea spre el. Erau doi jandarmi.

Ei se apropiară de Max Jacob și după ce îl priviră cu oarecare nencredere, îl întrebă :

- Cum vă numiți ?
- Max Jacob,
- Ce faceți aici.
- Aștept pe un prieten al meu care trebuie să sosească cu trenul.
- Sunteți de aici ?
- Dacă prin a fi de aici, înțelegeți că sunt dela gară, nu sunt de aici. Locuiesc la Saint Benoit-sur-Loire.
- Ah ? sunteți din Saint Benoit-sur-Loire ? Dacă sunteți de acolo, trebuie să-l cunoașteți pe domnul Lorient ?
- Domnul Lorient, dar dumnealui este cel mai bun prieten al meu ! Eri seară un cinat la el.
- Ei bine ! domnule Max Jacob, când vă vede pe domnul Lorient, spuneți-i că jandarmii Thomas și Colin îl salută.

Thiers avea o mare admirație pentru franger. Întâlnindu-l într-o zi, îi dădea titlul de Horațiu francez.

- Ce va fi celălalt atunci ? răspuse franger.

Prinții lui Balzac, cari voiau ca el să se dedice notariatului, îl răpădă când a împlinit douăzeci și unu ani, să se consacre în întregime literelor pe care i-au ales-o.

- Mă voi consacra literilor, spuse bătrânul Balzac.

- Domnul are gustul mizeriei, Vreă să încerce nevoia de a muri în spital, să-l lătrănu Balzac.

- În litere, pentruca să nu fii o lătrănu trebuie să fii un rege, interveni mama de Balzac.

- Ei bine ! voi fi rege, răspuse Bal-

bazar

400.000 FRANCI PENTRU O PANZA DE GREUZE

Zilele trecute a avut loc vinderea colecției decedatei doamne Brasseur, Amatorii, veniți în mare număr, au avut ocazia de a disputa între ei opere de artă de primul ordin. Vânzarea a început ca de obicei prin desene. S'au dat 25.000 franci pentru „Copilul cu căline” de Boilly și 41.000 fr. pentru Omagiul reciproc de Saint-Aubain.

În cecece privesc tablourile, ofertele inițiale au fost cu mult înreutate. Un amator a dat 125.000 franci pentru „Desenatorul” și „Lucrătorea de tapițerie” ale lui Chardin, două mici picturi de 155 milimetri lărgime, evaluate la început la 80.000 franci și cari au fost vândute în 1911 cu 31.000 franci iar în 1828 cu 40 de franci. Un tablou de Fragonard a ajuns până la suma de 205.000 fr.; cele două „Scene de diligență” de Leprieux, amândouă la fel de minuscule, la 130.000 fr.; un tablou de Hubert Robert de 21 centimetri înălțime la 52.000 fr. contra celor 4.500 oferți în 1906; „Portretul domnișoarei Gérard”, prietenă a lui Fragonard, de Dumont la 70.000 franci; „Muziciana” de Schall la 87.000 franci (16.100 fr. în 1910). În sfârșit „Copilul blond” de Greuze a fost achiziționat pentru suma de 400.000 de franci, care este cam prețul tabloului în 1909, dacă ținem seamă de diferența de valoare dintre francul aur și cel hârtie.

Vânzarea firește nu s'a oprit aici. A continuat apoi desfacerea altor colecții, de pe marca cărora n'au lipsit vechi numiri ca : Chantilly, Menecy, Sèvres, etc.

(Excelsior)

ESENȚA ROZELOR

Se știe că singura țară în apropiatul Orient care produce esență de trandafir este Bulgaria și anume mica localitate Kejanlik.

În 1921 s'au distilat la Kejanlik 4 milioane 886.000 kilograme de petale de trandafir, cari au dat 1.380 litri de esență; în 1922, 4 milioane de kilograme cari au dat 1.125 litri de esență; în 1923. -- 5.000.000 de kgr. cari au dat 1.400 litri.

Jumătate din producția totală din fiecare an este transportată în Franța.

PRONUME

Iată aci o serie de premiere cu vechia lor semnificație : Adeline, o prințesă; Alice, nobilă; Amelia, iubită; Ana, grațioasă; Berta, fămoasă; Brigita, strălucitoare; Ecaterina, fără pată; Carolina, în întregime nobilă; Elisabeta, Eliza, Isabela, bunătațe; Ema, doică; Elena tentație; Margareta, perlă; Marta, amărăciune; Matilda, damă de onoare; Sofia, înțelepciune; Suzana, un crin.

Pages Féminines)

caricatura zilei

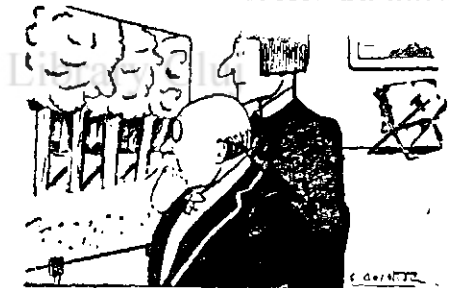
LA DOCTOR

Pacienta : Doctore, am dese vomități, ce să fac ?

Doctorul : Cumpărați-vă un ligean doamnă... (Caricatură de Ion Sava)

CRITIC DE ARTA

- N'ar fi rău arborii tinere; dar cecece le reproșez eu, este că sunt prea de „Jenu”.

(Dimanche illustrée)

EVIDENȚA

- Mai asigurat că aceste ghete nu se mai rup; și iată-le!

- Bine înțeles !... dar dacă le-ați purtat... ce s'utem noi de vină ?

(Dimanche illustrée)

carti redate în extrase

VIATA LUI AL. DUMAS-TATAL

Prodigiousul talent care a produs cea mai mare și mai citită bibliotecă din câte există sub acelaș nume (peste o mie de volume, cu 36 mii de personaje, tipărite până azi în peste o sută de milioane de exemplare), a trăit o viață tot pe atât de bogată ca și opera lui copleșitoare. Din numeroasele cărți, broșuri, studii scrise despre viața și opera lui Dumas-Tatăl s'ar putea extrage romane întregi. Unul însă la înălțimea eroului numai el însuși l-ar fi putut scrie. Dar a preferat să se risipească în atâția alți eroi populari și azi pe întinderea pământului.

ALEXANDRU DUMAS-TATAL
la 1830

Tatăl lui Dumas-Tatăl era mulatru—născut dintr-o aventură a nobilului Davy dela Paillaterie călător prin San-Domingo și una din negreșele lui, Louise-Cesette Dumas cu care se înapoiasă în Franța.

Bătrânul fusese un mulatru extraordinar: la treizeci și cinci de ani era unul din generalii agroați de Napoleon, dar căzut în disgrație pentru republicanismului îndrăzneț, el trăi retras și suferind la Villers-Cotterets, unde d-na Marie Louise Elisabeth născută Labouret îi dăruie în 1802 o mângâiere: pe Alexandru.

Băiatul era deștept, sigur de el, vorbăreț și îndrăzneț. Avea părul blond, buclat cu grație naturală, ochi mari albaștrii, seducători, nasul drept, buzele groase și senzuale, dinții foarte albi și un obraz luminos. Putea să placă. Întâmplarea îi scoase în calea copilăriei lui un bătrân maestru de scrimă dela care învăță această artă, devenind un virtuos. Trăgea la țintă admirabil. Juca biliard atât de bine încât grație unei lungi serii de câștiguri și a unui prieten parizian își realiză visul primei tinereți: Parisul.

Primul lui contact cu teatrul a fost hotărâtor: descoperise o lume, Parisul, și acum, prezentat marelui Talma, fantezia lui bogată îi desfășura o lume și mai a-

trăgătoare. Tânărul Dumas ruga pe Talma să-l sărute, dorind să scrie și să izlândească în teatru și marele tragedian îl botează poet în numele lui Shakespeare, Corneille și Schiller. Aceste trei nume nu aveau atunci o rezonanță prea mare în sufletul lui. Dar consacrarea glumeață a marelui actor îl așterne la drum, spre gloria teatrului.

Tânărul Dumas simțea în el puterea de a dori să cucerească Parisul de pe scenă.

Și cum Villers-Cotterets nu-l inspira de loc, iar materialul din care voia să-și confecționeze piesele lipsia acolo, ceru mamei sale (tatăl lui murise) scrisorile de introducere în Paris. Când d'Artagnan care-i semăna lui Dumas ca un frate, sosi din Gasconia la Paris, lăsă să i se lure scrisoarea de recomandare a tatălui său către d. de Trouville, căpitanul Muschetarilor. Dumas însă fu mai norocos. Avea două scrisori către doi generali, foști camarazi a tatălui său din care unul îl puse să facă o petiție și văzându-i caligrafia îl felicita, asigurându-l de o slujbă.

Pe cât de mândru era în afară de biuroul lui pe atât de umilit se simțea acolo în redingota lui veche cu cozile până la călcăie și cu părul lui mare stufos și blond. Dar o mângâiere găsi chiar lângă camera mobilată ce-i închiriasă: era o tânără albă și blondă, puțin mai în vârstă, dar cu farmec, separată de bărbatul ei care rămase la Rouen pe când ea condusese aici un atelier de rușrie. Curând cele două menajuri modeste deveniră unul în care nu peste mult timp se ivi micul Alexandru, fiul care dete mai târziu pe faimoasa Damă cu Camelii.

Un lucru îl necăjea însă: constatase că nu știa nimic, nici chiar istoria Franței. Curajos, se puse pe lucru. Își cree prietenii pentru toate ramurile de cunoștințe spre care se simțea atras, ori de care știa că va avea nevoie. Ingrămădea de toate, de oriunde, cu bunăvoință.

Scrise, după crâmpce prinse ici colo, „Cristina” cu care bătu la ușa lui Nodier, directorul Arsenalului, prieten providențial al tinerilor literați. Nodier îl recomandă lui Taylor care-i ascultă piesa și i-o primii. Dar Picard i-o înapoie, recomandându-i să-și vadă de slujbă. Casa lui Nodier îi era însă deschisă. Îi cuceri-se pe toți cu spiritul lui deschis și exuberant. La Nodier cunoscu pe Vigny, pe Lamartine, pe Musset, pe Hugo care după ce Nodier, vorbitor neobosit și cuceri-

tor, spunea: destulă proză, îi lua locul cu versuri.

Când avea bani, Dumas arbora cele mai extravagante toalete, veste verzi, pelerine roșii, adăugând și lanțuri groase de aur masiv. Surâdea și era un mijloc mai mult de a-și atrage privirile femeilor care se îndrăgosteau de capul lui copilăros, de părul lui nouros și de bărbuța lui neagră și moale ca un puf.

Suferi și de holeră în 1832 și se vindecă grație unui flacon de eter pe care-l bău în delir. Luă parte la luptele de stradă contra lui Louis Philippe și la 9 Iunie o foaie legitimistă îi anunță execuția. Bătrânul Nodier îi scrisese: „am citit că te-au împușcat azi de dimineață la 5. Ai bunătața și mă înștiințează dacă aceasta te va împiedica să dejunăm mâine împreună”. Dumas îi răspunse „din cealaltă lume”, dar a doua zi trebui să se expatrieze de teama unei serioase urnării.

Carnavalul din 1833 rămase de pomina, mulțumită lui Dumas care-i permise luxul să dea un bal în apartamentul său unul cu un altul vecin cre era gol și unde convocase pe cei mai mari artiști să-i decoreze sălile. Delacroix făcu o pictură mare. Printre invitații primiți de Ida erau legitimisti, republicani, orleaniști, academicieni, pamfletari, actrițe și literați. Se petrecu turbat. În zori parizienii întâlniră pe bulevard o farandolă în care Delacroix era Dante, Musset o pajiță, Rossini Figaro, iar Barye tigra de Bengal. Hugo era certat cu Dumas și nu venise.

Frecvența Café de Paris unde-și etala faimoasele găтели și consuma una din mâncările speciale pentru care venea și Balzac. Dumas era mare amator gastronom. Când îi plăcea o mâncare, se ducea la bucătărie, lua rețeta și prepara singur, o perfecționa încât a fost o vreme în viața lui când faima gastronomică îi amenința serios faima literară, cel puțin așa credea el.

Dela dincuri sardanapalice plătite de el, ajungea adesea și la lipsuri. Portăre-lul îi era veche cunoștință. Într-o zi cerându-i-se obolul pentru o înmormântare, dădu 15 franci. — „Ah, d-le, îi spuse solicitatorul, dacă toată lumea ar da ca tu, i-am putea face o înmormântare de clasa a II-a, că a fost portărelel, săracul. — „A, îngropați un portărele? Ține încă 15 franci și caută să înmormânteți doi”. În

fond era bun și dacă n'avea bani, el știa bine că a dona zi providența și talentul îi vor aduce.

Răsul lui fusesese o lume întreagă. El nu înțelegea altfel scrisul decât să distreze și să odihnească spiritul. Aceasta era arta lui. Lucrând și lucra enorm, el se înveselea, și lucra cu și mai multă râvnă. I se părea ciudată întrebarea: cum scrie. Întrebași prunul cum face prunele, riposta el.

Masa la el nu se ridica între 11 și 5 după amiază. Avea vecinic mosafiri dintre care pe unii nici nu-i cunoștea. De aceea odată pe săptămână da o masă cu invitași și se mânca împărătește la masa lui. Lar el vorbea până noaptea târziu asemenea unui povestitor arab prelungind veghia tribului sub cerul înstelat al desertului.

Martor într'un proces, Dumas fu întrebat ce calitate are: — „ași spune că sunt autor dramatic de n'ăși fi din țara lui Corneille". Incredător și curajos ca d'Artagnan, bogat ca Monte-Cristo, el devenise megaloman. Dar „paraziții" și femeile îl minară curând. Vila lui de la Saint Germain unde dăduse atâtea strălucite serbări cu bogate dineuri și focuri de artificii, i se vându. Îmbogățindu-se apoi din romane, își construi un castel magnific numit Monte-Cristo, care după un timp avu aceeași soartă. Fusesse un adevărat palat fermecat pe care el îl punea la dispoziția tuturor și apoi se ascundeă să scrie, într'o mică insulă artificială. Când nu mai era vin ordinar la pivniță, pentru servitori, Dumas ordona să li se dea șampanie.

Prin gesturile lui, prin viața lui deveni popular și în Saint Germain și la Marly. Câștiga enorm pentru vremea lui: 60 bani pentru un rând de 60 litere, dar nici odată nu câștiga îndeajuns. A încercat să facă politică, visa să devie deputat, ceea ce pe atunci putea fi mult mai mult ca astăzi, dar nu fu ales, ceea ce îi jigni profund buna sa credință. Între alte argumente electorale el invocă și pe acela de a fi hrănit cu cele câteva sute de romane și de drame aproape zece mii de lucrări speciale care au lucrat la punerea lor în mișcare. Alegătorii îl luară în răs: „hei, marchizul, aristocratul, negrul, secretarul lui Orleans!" Doui lucrători îi tăieră în nas. Li luă pe sus pe amândoi și zvrăli cât colo dovedindu-le că deși aristocrat avea și forța fizică superioară.

După ce i se vându și castelul și tot ce adunase în el, invită un prieten la masă la desert îi servi două prune: ia, spune el, cel puțin una. Și după ce o mănâcă, adoase: ai mâncat 100.000 franci. Adoase două prune erau tot ce mi rămăsesse din castelul Monte-Cristo care m-a costat 200.000 frs. Prietenul lui, Beranger, riposta într'o zi: Dumas și-a risipit talentul ca anumite fete frumusețea și mi-e teamă că d. de la Pailleterie să n'o termine pe pae".

La 50 de ani scoase un ziar „Muschetaul" care izbuti să trăiască destul de viu și până ce într'o zi Dumas anunță pe editori că se pot abona în massă, de oarecui redactorii lui demisionaseră. Singur un italian bătrân, Rusconi, rămase deși el nu făcea nimic, inspirase doar un verb directorului său: rusconea la adică a face nimic. Când unul din secretarii lui îi traducea Iliada în proză și el o publica în foileton semnând-o, reproșându-i el se miră: cum de nu mi-ai spus

nimic când am pus Biblia în romanul I-saac Laquedem?

Se bucură grozav de succesul Damei cu Camelii și gloria fiului său era și a lui: nu era opera lui cea mai reușită a lui, Alexandra II, fiul? Una din marile lui satisfacții fu cea când regina Victoria a Angliei venind la Paris ceru să i se reprezinte D-ra de Saint-Cyr a lui Dumas. Fu mirat însă că nu l-a chemat să-l cunoască pe el, Dumas, cel mai mare om din Franța, egalul ei în fama.

Dumas era și magnetizator. Făcea adeseori experiențe foarte reușite, mai ales asupra femeilor.

Își iubea copiii dar pe fiul său îl vedea tot mai rar încât ajunsese să spună că nu-l va mai revedea decât poate la înmormântarea lui. Era bătrân și cu toate că scriese atâtea și câștigase cel puțin cinci milioane de franci cu operele lui (o cifră uriașă în valuta vremei) i s'a întâmplat să nu aibă o cămașă pentru o vizită la o ambasadă. S'a dus și el cu una galbenă cu diavoli roși pe ea... De necrezut, spunea el, am avut succes mare în cea cămașă! Incetase lucrul excesiv și se gândea serios că are 67 de ani, încerca să-și reia mersul dinainte, dar se găsea incapabil și plângea. Înainte de războiul din 1870 de care nu știu nimic, se duse la fiul lui „să moară la el". Veni și fica lui, pe care o recunoscu. Creerul lui rămănea însă perfect sănătos. Dar îi plăcea să spună: Nu e adevărat căm fost un risipitor. Cei doi poli cu care am ajuns la Paris, caută-i, sunt încă în buzunarul vestei.

Într'o zi căzu pe gânduri. Ce ai, îl întreba fiul. E prea serios pentru tine, răspunde bătrânul. Fiul insistă. Și atunci el își exprimă neîncrederea în ceea ce creează. Va rămâne oare ceva din tot ce am scris?..

Muri curând după aceea, înainte de a-i vedea pe nemți. Dar numele și opera lui trăiesc încă și vor trăi prin conținutul de viață intensă și entuziastă care a fost Dumas-Tatăl.

TEATRUL LUI

Henri III a fost primul mare succes al lui Dumas-Tatăl. După mari neplăceri cu viesparul de la Teatrul Francez pe care-l compară cu un cerc din Infern uitat de Dante și după ce manuscrisul trecu în gaj la un bancher pentru 5000 franci (ce bancher romantic). În seara reprezentației trebuia să-și facă guler de carton ca să poată fi acolo unde ducele de Orleans, Hugo, Vigny și alți prieteni așteptau nerăbdători „lovitura". Scena când ducele de Guise strânge mâna ducesei, cu mânușă metalică, gest războinic față de tradiție, și când d-ra Mars țipă din această cauză cu un accent sfâșietor, declanșă entuziasmul. Publicul se ridică electrizat și când în antrac't dădu cu ochii de Dumas care intrase în sală era cât pe-acisă-l strivească. Tirania perucilor și a convenționalului căzu, o lume nouă apăru în lumina rampei.

Dumas se trezi celebru. Avea tonul, culoarea, panașul, desinvoltura și abundența dramatică pe care publicul n'o mai avusese. Critica fu nemiloasă, dar succesul creșcu. Dumas se instală natural, în glorie. Asigură existența a lor lui, culege fructe alese în saloane, primește sinecure, neîncetând să rădă de succesul lui, dar și de înfrângerea clasicilor. Povestile despre el începură să circule și ele îl amuzau enorm.

Hugo felicitându-l îi spuse: acum e rândul meu. Și-l chemă la Marion de Lorme. Dumas se entuziasmă și-și mărturisii inferioritatea. Succesele nu-i alterau nici frăgezimea, nici ingenuitatea. Spunea râzând că Racine a nenorocit teatrul și Boileau poezia și-i sprijinea din tot sufletul pe romanticii lui, ceea ce nu-l împiedica să-și ducă repede prietenii dela Hernani de teamă să nu reînceapă!

Antony avu un succes și mai mare, 150 reprezentații consecutive. Era un scandal, dar ce plăcere mare pentru burghezi care deși criticau se duceau îmbulziți la teatru să se vadă pentru prima oară pe scenă în lumina vieții lor reale. Apoi refăcu piesele altora, le semnă și le jucă cu succes nebun. El nu pusese în ele decât ceea ce constituia viața lor teatrală. Nimeni nu i le putea revendița. Dar avu și insuccese. Caligula, scrisă pentru Ida Ferrier, căzu în așa fel că un timp după aceea în loc de „mă plictisești" se spunea „mă caligulezi".

Dar marile lui lovituri în Teatru, revoluția, reforma ce o adusesse, îl ajută enorm. Teatrul Istoric ce visase fu realizat în 1847. A avut un succes nemai pomenit. Lumea venea cu noaptea în cap, mânca și dormea acolo.

On dit qu'an theatre Dumas
On pourra prendre ses ebats
Vive l'auteur des Mousquetaires!

Regina Margot, cu decoruri, costume, mișcare bogată, foarte îngrijit reprezentată. Apoi Monte-Cristo care se reprezenta două seri. Teatrul costa un milion și în primul an se încasară 700.000 franci, lra fabulos. Dumas nu mai făcea nimic altceva. Conducea repetițiile, punea în scenă, controla totul, mânca și dormea în teatru sau aproape de teatru, și de fapt dormea puțin căci și în camerele unde intră continua regisura.

Plecă apoi în provincie. La Marsilia unde se sărbătorise frenetic căderea perucilor și convenționalului teatral avu un succes nebun. Orchestra îi cânta sub balconul hotelului, Dumas vorbi mulțimei și teată lumea pierdu o noapte sărbătorească. Edmond About care-l însoțise, adormi. Dumas care avea 55 ani, aprinse lampa și se puse să scrie trei foiletoane care trebuiau să plece dimineața prin curier la Paris. Și dacă ar mai fi avut timp, ar mai fi scris și un act.

A scris atâtea teatru că săracul Gautier, criticul, spunea: ar mai fi de suportat de ar fi să scrie numai tatăl, dar acum scrie și fiul! „La 1865 cenzura îi interzise Mohicanii din Paris. Dumas scrisse lui Napoleon III: Sire, eram în 1830 ca și azi trei oameni în fruntea literaturii franceze: Hugo, Lamartine și Dumas...". Piesa se jucă din înalt ordin.

La premierele fiului său se îmbrăca deosebit de sugestiv și din loja centrală etala un mare buchet în hârtie albă, aplauda și râdea șgomotos, chema pe actori, striga bravo în mijlocul tiradelor, în fine era și el ovaționat în antr'acte și se simțea fericit, salutând și trimțând bezele în dreapta și în stânga, vrând par'că să spună: băiatul meu a făcut piesa asta!

Întâlnindu-l odată François Coppée Dumas îi spuse: sărută-mă, om de talent. Cu o nespusă prezență de spirit, Coppée îi răspunde: Nu îndrăznesc, om de geniu. Teatrul îl obosise. La Chatelet i se jucă o dramă după romanul „Albi și Albaștrii". Ascultând pe actorul Taillade, Du-

mas adormi și critica il masacră. Scrise-se și trăse atâta teatru încât singur se compara cu unul din acei copaci stufoși plini de păsări mute la amiazi, dar care se trezeau spre seară și-i umplea bătrânețea de bătaii din aripi și de cântece. Cărțile lui îi umpleau singurătatea. Cere-a în fine răgazul de a le examina.

ROMANCIER CU „NEGRII” LITERARI

Într-o zi Gerard de Nerval îi trimise un tănăr cu aer de muschetar fost profesor și care era autor al unor romane istorice inedite: August Maquet. Dumas îi reținu manuscrisele, alege unul din romane, greoi scris, îl perie și îl aerisi, îi schimbă titlul și îl publică sub semnătura sa în foiletonul ziarului Secolul. Ceea-ce făcuse și în teatru cu câteva piese. Maquet primi 1200 franci și fiind o mină de material brut, Dumas îl angajă să-i furnizeze asemenea material pe care-l prefăcea în literatură interesantă.

Astfel se nascură faimoșii Cei trei muschetari în care făcu operă istorică fără să știe. Căci Dumas a crezut că Athos, Porthos și Aramis erau simple pseudonime, pe când toți aceștia existaseră.

Ca să scape de „paraziții” care-i răpeau timpul și banii, se refugie la Saint Germain de unde cerea mereu sute de file: pentru Regina Margot, pentru Cavalerul Casei Roșii, etc. Maquet nu mai prididea lucrul. Dumas lucra cu o vervă îndrăcită. Anunțând într'un ziar un nou roman, Cavalerul de Rougeville, primi o scrisoare semnată Marchizul de Rougeville care protesta. Schimbă titlul romanului, dar după câteva zile Marchizul îi scris o altă scrisoare: „Sunt ultimul din familia mea și peste o oră îmi voi zbura creierii”. (Pe vremea aceea romanierii aveau pe lângă fantezie și asemenea colaboratori). Punându-i-se la dispoziție documentele sinucigașului, Dumas nu voi să le atingă: „adevărul e respectabil, dar imaginația bine condusă, își are drepturile ei. E permis să violezi istoria, cu condiția să-i faci un copil, spuse el. Totuși în La route de Varennes, o carte pasionantă, Dumas a făcut tot drumul fugii lui Louis XVI spre a fi cât mai documentat.

Când fiul lui avu 20 de ani și se plângea că e dator, Dumas îi propuse să-i dea locul lui Maquet și 50000 franci pe an.

Munca enorm și nu obosea nici odată. Romanele îl distrau. Rădea cu hohote la anume pasagii și „negrii—avea mai mulți acum, tot nu prididea.

Într-o călătorie pe Mediterana zării nica insula Monte-Cristo. Și cu doi negrii începu lucrul, inventând cele mai abracadabrante peripecții. Mașina de romane mergea strună. „Journal des Debats” care-i publica zilnic foiletonul era smuls din mâinile vânzătorilor. Lipsa de o zi a foiletonului deprima Franța. Dumas nu mai inventa istoria, o creca. La Marsilia ciceronii arătau călătorilor punctele „istorice” din roman.

Saint Beuve, acrit și asurzit de suferințele industriiului literar, spunea că deși sunt bătălii câștigate operele lui Dumas, totuși ele nu aduceau un profit civilizației. Dar Dumas voia un singur lucru: să distreze, odihnind spiritul.

Un anume Jaquot respins dela funcția de negru, îl atacă violent pe chestiunea exploatarea de negrii literari. Broșura lui, „Alex. Dumas et Comp' fabrică de romane”, conține foarte acuzățile posibile: operele lui, copii găsiți și adoptați, ne-

grul devenit exploatat, de albi supraumii negri literari, etc.

„Il prend vingt travailleurs, copis ses imprudem”.
„Chargés de rajeunir des plus vieux incidents

„și îndrăznește monstrul să semneze singur!” Balzac spuse: am citit pamfletul e idiot, însă e trist de adevărat, dar în Franța nu se ascultă dobitoacii și e crezută mai lesne o calomnie spirituală decât un adevăr articular prostesț. Dumas se sinchisi foarte puțin de atacul acesta. Dar recunosc în mod public colaborarea lui Maquet, încheie cu acesta un contract și Jaquot fu condamnat la 6 luni închisoare pentru defăimare.

Fiului său i se spunea: tatăl tău e negru. El răspundea huncului meu a fost maimuță. Și radea. Când Dumas-tatăl primi în față acuzația că Monte-Cristo e de Fiorentino și Maquet, suspină: și nu vă inchipuți ce ușor e să se creadă că e de mine! Legenda se creie repede: Dumas pune să i se scrie romanele în pivniță, iar el șampanizează cu femeile la etaj. Unii credeau că Dumas n'a scris nimic. „Deci romanul acesta e scris de dv. personal”. Il întrebă într-o zi un magistrat nemcrezător. Oh, da, d-le; pen-ultimul l-am făcut prin valetul meu dar cum a avut mare succes, obraznicul mi-a cerut un spor de leafă și cu regret a trebuit să-l concediez și să muțese singur.

Într-o zi un prieten îi recomandă un exilat rugându-l să-l ia printre mizerii care-i extrăgeau mineralul preschimbat de el în aur. Dumas îi răspunse: Dragă amic, singurul meu miner e mâna mea stângă care ține cartea deschisă, în timp ce dreapta scrie 12 ore pe zi. Pe „colaboratorii” săi încercați îi considera drept generalii lui Napoleon și avea desigur dreptate.

Singură contribuția lui la notele „negriilor” putea să dea atâta viață și succes imensei sale opere:

Deși scria enorm, rămase dator câteva romane unor ziare care obținură sentință contra lui prin care era condamnat să le furnizeze vreo 14 volume în termen de 6 luni, ceea ce Dumas amuzat execută. Iși spunea singur vulgarizator: eu dau corp visurilor lui Lamartine, și limpezesc gândurile lui Hugo, pentru marele public pe care cel dintâi l-ar hrăni rău, iar al doilea l-ar da indigestie. Poporul se desintere-sează de istoria Franței, eu îi creez una pe placul lui”. De cei care-l injurau spunea: de ce oare domnii aceștia în loc să se ocupe atâta de mine nu scriu și ei niște Muschetari sau un Monte Cristo?

Maquet îl dădu în judecată, dar pierdu procesul. El nu încetă să-l injure, dar Dumas îi păstră simpatia. Când citea câte un articol scris contra lui, surădea înamienului: ei, vezi ce articol frumos și-am furnizat?

Dar declinul începu și pentru romanele fabricii Dumas. „Teroarea prusacă” în care avu viziuni profetice, căzu și mulți afirmă că e mai isteț bucătar, decât scriitor. Căci în adevăr, gătea extraordinar de bine, mai ales crapul. Un mare bucătar, invidios, îl atacă și în această operă: cu crapii lui, ca și cu romanele lui; alții îi fac și el își pune numele. Bietul Dumas, iată-l contestat până și în bucătărie.

Fiul lui îl găsi într-o zi cufundat în citit. Dar ce citești acolo, papa?— Muschetarii. Mi-am promis mereu să-i citesc la

bătrânețe spre a-mi da și eu seamă dacă merită să fie citiți.—Și unde ai ajuns?— La sfârșit.— Ce crezi?— Sunt bine. La câtva timp, aceeași scenă, cu Monte-Cristo. — Ce crezi, îl întrebă fiul. — Eh, nu se compară cu Muschetarii”.

Dumas purtase în el o lume întreagă de evenimente, de eroi și trădători, de magicieni și aventuri, și el însuși era o dramă și un om ca el avea nevoie de o viață bogată, tumultoasă, tragică.

AMORURI ȘI CALATORII

Acest capitol în prima lui parte ar putea să ocupe de două ori spațiul desuțat întregului articol. Dumas a avut în adevăr foarte multe femei și cu toate să purtat romantic. Pentru statornicie și fidelitate în dragoste Dumas n'avea nici un pic de vocație.

Începuse să înjghebeze o familie cu Caterina Sebay cusătoreasă, intrase prin culisele teatrelor culegând mai multe succese chiar decât pe scenă, iubi pe Melania Waldor în toate gamele romantismului, sperînd-o cu ex-gentele naturii lui tropicale, își cree interprete din natură, ridică pe Maria Dorval care trecu apoi definitiv în patrimoniu lui Vigny, fu dus de Saint Beuve lui George Sand care-l preferase lui Musset, trăi 7 ani cu Ida pe care o luă de soție amenințat de un unchiu al ei că-l execută pentru datorii.

Într-o seară pe o vreme ploioasă și rece se hotărî să se culce la nevastă-sa, Ida era în pat și-i primi rece. Pe când își încalzea picioarele, apără din cabinetul alăturat prietenul Beauvier în cămașă, cîntăin nd de frig și scuzându-se că n'a mai putut răbda să stea acolo. Dumas, țără să-i răspundă, se plimba cu pași mari prin casă. Afară era o vreme căinoasă. Cum era să-și dea prietenul afară pe o așa vreme? Îi îngădui să stea în fotoliu. Induoșat însă că și acolo tremura de frig îl chemă în pat și dormiră câteși trei. Trezindu-se cel dintâi, Dumas privi pe culpabili și trăgându-l de mîncă pe Beauvier spuse: Prieteni vechi, — o să ne certăm noi pentru o femeie legitimă? Ar fi stupid!”

Și întinzându-i mîna peste corpul adormit al Idei încheie: Roger, să ne împăcăm ca vechii romani, în piața publică”.

Crème Simon

OGLINDA DVS.
Vă va spune că

LA CRÈME SIMON

NICI USCATĂ, NICI ORĂȘĂ,
nu fardează, dar fiind unsuroasă,
pătrunde intradevăr în porii pielii
înviează epiderma, o mlădiează
și avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menține
Pudra Dv.
PUDRA SIMON